

Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU23

Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i bl.a. brottsbalken, passlagen och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Förslaget innebär bl.a. följande:

- Det införs en ny särskild straffskärpningsgrund som innebär att om ett motiv för brottet har varit att bevara eller återupprätta heder ska det ses som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet.
- Det införs ett nytt brott, barnäktenskapsbrott, som kan ge fängelse i högst fyra år. Genom det nya brottet blir det straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse.
- Det blir möjligt att besluta om utreseförbud som ska skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller att könsstympas. Ett utreseförbud ska utgöra dels hinder mot att utfärda pass, dels skäl för att återkalla pass. Det ska vara straffbart att föra ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2020.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

I betänkandet finns 15 reservationer (M, SD, V, KD).

Behandlade förslag

Proposition 2019/20:131 Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet.

Åtta yrkanden i följdmotioner.

Cirka 60 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2019/20.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	7
Utskottets överväganden	8
Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet	8
Reservationer	29
1. Utreseförbud, punkt 1 (V)	29
2. Ytterligare omständigheter som skäl för utreseförbud, punkt 3 (M, KD)	30
3. Särskild brottsrubricering för hedersrelaterade brott, punkt 4 (M, SD, KD)	31
4. Oskuldskontroller, punkt 6 (M)	32
5. Åtgärder mot s.k. moralpolis, punkt 7 (M)	33
6. Rättsväsendets kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, punkt 8 (M)	34
7. Omhändertagande av och förhör med unga, punkt 9 (M)	34
8. Övriga frågor om hedersrelaterat våld och förtryck, punkt 10 (SD)	35
9. Förbättrade möjligheter att verka proaktivt mot anhöriga, punkt 13 (M, KD)	36
10. Skärpt lagstiftning mot tvångsåktenskap, punkt 14 (SD)	36
11. Kriminalisering av försök, förberedelse och stämpling till vileledande till äktenskapsresa, punkt 15 (M)	37
12. Behovet av mer kunskap om könsstympning, punkt 16 (KD)	38
13. Ökad tillämpning av bestämmelserna om äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott och vileledande till äktenskapsresa, punkt 18 (SD)	38
14. Kriminalisering av att vara gift med en minderårig, punkt 19 (SD)	39
15. Revidering av straffskalorna för barnäktenskapsbrott, äktenskapstvång och vileledande till äktenskapsresa, punkt 20 (SD)	40
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	41
Propositionen	41
Följdmotionerna	41
Motioner från allmänna motionstiden 2019/20	42
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	49
<i>Bilaga 3</i>	
Socialutskottets yttrande 2019/20:SoU3y	66

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Utreseförbud

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
2. lag om ändring i passlagen (1978:302) i de delar det avser 7 a, 7 b, 12 och 18 §§,
3. lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
4. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:131 punkterna 2, 3 i denna del, 4 och 5 samt avslår motionerna 2019/20:646 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 4, 2019/20:2621 av John Weinerhall (M) yrkandena 1 och 2, 2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 14, 2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 22, 2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD) yrkande 9 och 2019/20:3560 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (V)

2. Lagförslagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i passlagen (1978:302) i de delar som inte omfattas av utskottets förslag ovan.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:131 punkterna 1 och 3 i denna del.

3. Ytterligare omständigheter som skäl för utreseförbud

Riksdagen avslår motion

2019/20:3588 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 2 (M, KD)

4. Särskild brottsrubricering för hedersrelaterade brott

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:646 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 8,
 2019/20:1341 av Louise Meijer (M),
 2019/20:1846 av Lawen Redar (S),
 2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 6,
 2019/20:2828 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 20,
 2019/20:2833 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 30,

2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 4,
 2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 27,
 2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD) yrkande 6,
 2019/20:3189 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 24,
 2019/20:3586 av Adam Martinen m.fl. (SD) yrkande 1 och
 2019/20:3588 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1.

Reservation 3 (M, SD, KD)

5. Skärpta straff för brott med hedersmotiv

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 28,
 2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD) yrkande 5,
 2019/20:3189 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 25 och
 2019/20:3360 av Gulan Avci m.fl. (L) yrkande 19.

6. Oskuldskontroller

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:1342 av Louise Meijer (M) och
 2019/20:2833 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 31.

Reservation 4 (M)

7. Åtgärder mot s.k. moralpoliser

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2828 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 21,
 2019/20:2833 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 32,
 2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 6–8 och
 2019/20:3189 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 26.

Reservation 5 (M)

8. Rättsväsendets kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 9 och
 2019/20:3277 av Amineh Kakabaveh (-) yrkande 5.

Reservation 6 (M)

9. Omhändertagande av och förhör med unga

Riksdagen avslår motion

2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 10–12.

Reservation 7 (M)

10. Övriga frågor om hedersrelaterat våld och förtryck

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:405 av Solveig Zander (C) yrkande 1,
 2019/20:2621 av John Weinerhall (M) yrkande 3,

2019/20:2624 av Lotta Olsson (M) och
2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 29.

Reservation 8 (SD)

11. Kriminalisering av barnåktenskap m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:607 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkandena 12–14,
2019/20:821 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkandena 18 och 19,
2019/20:2745 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 5,
2019/20:2797 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 25–27 och
2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkandena 9, 16 och 17.

12. Återförande av bortförda barn och ungdomar

Riksdagen avslår motion

2019/20:3268 av Sultan Kayhan m.fl. (S).

13. Förbättrade möjligheter att verka proaktivt mot anhöriga

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 13 och
2019/20:3124 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 17.

Reservation 9 (M, KD)

14. Skärpt lagstiftning mot tvångsåktenskap

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:607 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkandena 20 och 21
samt
2019/20:2745 av Juno Blom m.fl. (L) yrkandena 2–4.

Reservation 10 (SD)

15. Kriminalisering av försök, förberedelse och stämpling till vilseledande till åktenskapsresa

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2745 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 6 och
2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 5.

Reservation 11 (M)

16. Behovet av mer kunskap om könsstympning

Riksdagen avslår motion

2019/20:3124 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 18.

Reservation 12 (KD)

17. Straffrättsligt ansvar för vårdnadshavare som inte förhindrar könsstympning m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD) yrkande 8 och

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 53.

18. Ökad tillämpning av bestämmelserna om äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott och vilseledande till äktenskapsresa

Riksdagen avslår motion

2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2.

Reservation 13 (SD)

19. Kriminalisering av att vara gift med en minderårig

Riksdagen avslår motion

2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 3.

Reservation 14 (SD)

20. Revidering av straffskalorna för barnäktenskapsbrott, äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa

Riksdagen avslår motion

2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 4.

Reservation 15 (SD)

Stockholm den 14 maj 2020

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Adam Marttinen (SD), Ingemar Kihlström (KD), Helena Vilhelmsson (C), Mats Green (M), Johan Hultberg (M), Erik Ottoson (M), Maria Nilsson (L), Anna Johansson (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Helene Hellmark Knutsson (S), Niklas Karlsson (S), Lorena Delgado Varas (V), Michael Rubbestad (SD), Tobias Andersson (SD), Maria Gardfjell (MP) och Camilla Brodin (KD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2019/20:131 Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet. Regeringen föreslår bl.a. att det införs ett nytt brott i brottsbalken, barnäktenskapsbrott, och en ny särskild straffskärpningsgrund.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Tre motioner har väckts med anledning av propositionen. I betänkandet behandlar utskottet även 23 motioner från allmänna motionstiden 2019/20. Motionsförslagen finns i bilaga 1.

Det kan nämnas att riksdagen tidigare har gjort flera tillkännagivanden till regeringen i frågor som anknyter till de som nu behandlas i propositionen. En närmare genomgång av dessa görs i det följande avsnittet under rubriken Tidigare riksdagsbehandling (s. 16 f.).

Justitieutskottet beslutade den 23 april 2020 att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2019/20:131 och motionerna i de delar de berör socialutskottets beredningsområde. Socialutskottets yttrande finns i bilaga 3.

Utskottets överväganden

Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i brottsbalken, lagen om allmänna förvaltningsdomstolar, passlagen, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och socialtjänstlagen. Lagförslagen syftar till att bekämpa den hedersrelaterade brottsligheten.

Riksdagen avslår motionsyrkanden bl.a. om avslag på delar av propositionen, om en särskild brottsrubricering för hedersrelaterade brott och om oskuldskontroller.

Jämför reservation 1 (V), 2 (M, KD), 3 (M, SD, KD), 4 (M), 5 (M), 6 (M), 7 (M), 8 (SD), 9 (M, KD), 10 (SD), 11 (M), 12 (KD), 13 (SD), 14 (SD) och 15 (SD).

Gällande rätt

Äktenskapstvång

Enligt 4 kap. 4 c § första stycket brottsbalken döms den som genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår en person att ingå ett äktenskap som är giltigt i den stat där det ingås, i den stat enligt vars lag det ingås eller i en stat i vilken minst en av makarna är medborgare eller har hemvist för äktenskapstvång till fängelse i högst fyra år. Av andra stycket framgår att detsamma gäller den som på sätt som anges i första stycket förmår någon att ingå en äktenskapsliknande förbindelse, om den ingås enligt regler som gäller inom en grupp och som innebär att parterna betraktas som makar och anses ha rättigheter eller skyldigheter i förhållande till varandra, och innefattar frågan om upplösning av förbindelsen.

Den som genom vilseledande förmår en person att resa till en annan stat än den där han eller hon bor, i syfte att personen genom olaga tvång eller utnyttjande av hans eller hennes utsatta belägenhet ska förmås att ingå ett sådant äktenskap eller en sådan äktenskapsliknande förbindelse som avses i 4 c §, döms enligt 4 kap. 4 d § brottsbalken för vilseledande till tvångs-äktenskapsresa till fängelse i högst två år.

Äktenskapstvång är straffbart på försöks- och förberedelsestadiet. Även stämpling till äktenskapstvång är sedan den 1 juli 2016 kriminaliserat (prop. 2015/16:113, bet. 2015/16:JuU16, rskr. 2015/16:234).

Den 1 januari 2019 ändrades lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap på så sätt att ett äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag inte erkänns i Sverige om någon

av parterna var under 18 år vid tidpunkten för äktenskapets ingående. Förbudet gäller oavsett parternas anknytning hit när äktenskapet ingicks eller deras ålder vid tidpunkten för erkännandeprövningen. Undantag ska aldrig kunna göras om någon av parterna fortfarande är under 18 år (prop. 2017/18:288, bet. 2018/19:CU4, rskr. 2018/19:43).

Könsstympning

Enligt 1 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor får ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen i syfte att stympa dessa eller åstadkomma andra bestående förändringar av dem (könsstympning) inte utföras, oavsett om samtycke har lämnats till ingreppet eller inte. Den som bryter mot 1 § döms till fängelse i lägst två och högst sex år (2 §). Är brottet med hänsyn till omständigheterna mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år. Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst fem och högst tio år. Könsstympning är straffbart på försöks- och förberedelsestadiet. Även stämpling till könsstympning och underlåtenhet att avslöja eller förhindra könsstympning är straffbart.

I 3 § första stycket anges ett uttryckligt undantag från kravet på dubbel straffbarhet. Detta innebär att könsstympning utgör ett brott som kan straffas enligt svensk lag också om ingreppet gjorts i en stat där detta är tillåtet. Också försök, förberedelse och stämpling till samt underlåtenhet att avslöja ett sådant brott är straffbart i Sverige, trots att kravet på dubbel straffbarhet inte är uppfyllt.

Lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor fick sin nuvarande lydelse genom lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 2017 (prop. 2016/17:108, bet. 2016/17:JuU14, rskr. 2016/17:232).

Enligt 10 kap. 21 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) hindrar inte hälso- och sjukvårdssekretess, socialtjänstsekretess och sekretess hos Barnombudsmannen att uppgifter som angår misstankar om vissa brott mot barn lämnas till en åklagarmyndighet eller Polismyndigheten. De brott som åsyftas är bl.a. brott som avses i lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor.

Den 1 maj 2020 trädde en ändring i 35 kap. 2 § brottsbalken i kraft. Ändringen innebär att preskription avskaffas för bl.a. könsstympningsbrott som inte är mindre grovt, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt 18 år (prop. 2019/20:69, bet. 2019/20:JuU22, rskr. 2019/20:197).

Förhör med barn

Enligt 7 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn ska åklagaren underrätta barnets vårdnadshavare om de utredningsåtgärder som vidtas i fråga om barnet sedan ett interimistiskt beslut om särskild företrädare har meddelats. Underrättelsen ska göras så snart det är möjligt utan men för utredningen. I 2 a § förordningen (1999:998) om särskild företrädare för barn föreskrivs att domstolen kan vänta med att expediera beslutet om särskild företrädare för

barn till dess att det kan ske utan men för utredningen. Expediering får dock aldrig ske senare än den sjätte vardagen efter det interimistiska beslutet. När en särskild företrädare har förordnats utan att vårdnadshavarna har hörts, underrättas alltså dessa senast sex vardagar efter beslutet, oavsett vilka utredningsåtgärder som har vidtagits och hur utredningsläget ser ut.

Propositionen

En särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv

Regeringen föreslår att en särskild straffskärpningsgrund ska införas som innebär att det vid bedömningen av straffvärdet ska ses som en försvarande omständighet om ett motiv för brottet har varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grups heder.

Regeringen framhåller att de offer som utsätts för hedersrelaterad brottslighet är en synnerligen utsatt grupp som drabbas särskilt svårt. Mot den bakgrunden anser regeringen att det bör finnas utrymme att åsätta brott med hedersmotiv ett högre straffvärde än annan likartad brottslighet som inte är hedersrelaterad. Vidare kan den hedersrelaterade brottsligheten också innebära en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Regeringen anför även att en särskild straffskärpningsgrund kan bidra till att hedersmotiv uppmärksammas i större utsträckning av rättsväsendet.

I fråga om begreppen ”heder” och ”hedersrelaterad brottslighet” anför regeringen att de får anses etablerade i sådan utsträckning att det står tillräckligt klart vilka fall som kommer att omfattas av den föreslagna straffskärpningsgrunden.

En ny straffbestämmelse om barnäktenskapsbrott

Regeringen föreslår att en ny straffbestämmelse om barnäktenskapsbrott införs i 4 kap. 4 c § brottsbalken. Bestämmelsen ska omfatta den som begår en sådan gärning som avses i bestämmelsen om äktenskapstvång mot en person som inte har fyllt 18 år samt den som förmår eller tillåter en person som inte har fyllt 18 år att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Bestämmelsen ska gälla även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt 18 år.

Straffet ska vara fängelse i högst fyra år. Försök, förberedelse och stämpling till barnäktenskapsbrott ska vara straffbart. Barnäktenskapsbrott och försök till detta brott ska undantas från kravet på dubbel straffbarhet. Svensk domstol ska inte vara förhindrad att döma till påföljd som är strängare än vad som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten.

Regeringen framhåller att huruvida barnet uttrycker en vilja att ingå äktenskapet eller inte ska sakna betydelse; handlingen bör vara straffbar oavsett. Vidare bör rekvisitet ”tillåter” omfatta såväl aktiva handlingar, t.ex. att vårdnadshavaren uttryckligen ger sin tillåtelse till äktenskapet, som

underlåtenhet bestående av att vårdnadshavaren trots kännedom om ett planerat äktenskap inte ingriper för att förhindra detta utan förhåller sig passiv.

Regeringen anser att det inte är ändamålsenligt att låta de äktenskapsbrott som riktar sig mot barn och som innefattar olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet även i fortsättningen omfattas av bestämmelsen för äktenskapstvång. I stället bör alla äktenskapsbrott som riktar sig mot barn omfattas av den föreslagna bestämmelsen om barnäktenskapsbrott.

Enligt regeringen bör såväl juridiskt giltiga äktenskap som äktenskapsliknande förbindelser omfattas av bestämmelsen. Det är här straffbestämmelsen kommer att få den största effekten eftersom barnäktenskap inte längre får ingås i Sverige.

Brottets straffskala ska enligt regeringen återspegla det allvar med vilket samhället ser på barnäktenskap. Den bör också återspegla att det ofta handlar om gärningsmän som är närstående till barnet och som barnet ska kunna känna tillit till. Brottet bör vidare ges en straffskala som är så vid att den ger möjlighet till en nyanserad straffmätning i vilken de vitt skilda omständigheter som kan föreligga kan beaktas. Den föreslagna straffskalan för barnäktenskapsbrott överensstämmer med straffskalan för bestämmelsen om äktenskapstvång och framstår enligt regeringen som väl avvägd med hänsyn till det skyddade intresset.

Vilseledande till barnäktenskapsresa kriminaliseras

Regeringen föreslår att bestämmelsen om vilseledande till tvångsäktenskapsresa utvidgas till att omfatta att genom vilseledande förmå ett barn att resa till en annan stat än den där barnet bor, i syfte att barnet där ska utsättas för en sådan gärning som avses i den nya bestämmelsen om barnäktenskapsbrott. Brottets beteckningen ändras till vilseledande till äktenskapsresa.

Förhållandet till bestämmelsen om människohandel

Regeringen föreslår att bestämmelserna om äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott och vilseledande till äktenskapsresa görs uttryckligen subsidiära till bestämmelsen om människohandel. Bestämmelserna om äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott och vilseledande till äktenskapsresa ska alltså tillämpas endast om bestämmelsen om människohandel inte är tillämplig.

Lagstiftningen om ofrivilliga äktenskap i övrigt

Straffskalorna för äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa

Straffskalan för äktenskapstvång är fängelse i högst fyra år och straffskalan för vilseledande till äktenskapsresa fängelse i högst två år. Regeringen anför att tillämpningsområdet för bestämmelsen om äktenskapstvång är relativt vidsträckt, och straffskalan måste därför också fortsättningsvis vara sådan att den ger utrymme för en adekvat straffmätning såväl i de allvarliga fallen som i de mindre allvarliga fallen. Till det kommer att de allvarligaste fallen av

äktenskapstvång kan komma att bestraffas som grovt olaga tvång eller människohandel.

Vidare anför regeringen att bestämmelsen om vilsedande till äktenskapsresa kan sägas kriminalisera handlingar av förberedande karaktär. Straffet är därför utformat mot bakgrund av de straff som kan dömas ut för förberedelse till brott.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att straffskalorna är väl avvägda och att de därför inte bör ändras.

Försök, förberedelse och stämpling till vilsedande till äktenskapsresa

Regeringens bedömning är att försök, förberedelse och stämpling till vilsedande till äktenskapsresa inte bör kriminaliseras. Regeringen framhåller att straffansvar för vilsedandebrottet inte kräver att något äktenskap eller någon äktenskapsliknande förbindelse kommer till stånd, utan brottet fullbordas redan vid ankomsten till den stat dit resan går. Om försök till brottet kriminaliseras, innebär detta en kriminalisering av handlingar som utförs mycket tidigt på vägen mot ett tvångsäktenskap. Till detta kommer att försöksbrottet sannolikt skulle få en mycket begränsad praktisk betydelse på grund av de bevissvårigheter som en så tidig kriminalisering kan väntas medföra. Ansvar för stämpling förbehålls dessutom som regel de allvarligaste brotten. Vidare är det också oftast så att de gärningar som skulle kunna straffas som förberedelse eller försök till vilsedande till äktenskapsresa, i den mån de är straffvärda, redan är straffbara som försök eller förberedelse till äktenskapstvång. Motsvarande föreslås nu gälla för barnäktenskapsbrott. Mot bakgrund av detta är det enligt regeringen inte lämpligt att kriminalisera försök, förberedelse eller stämpling till vilsedande till äktenskapsresa.

Underlåtenhet att anmäla eller annars avslöja äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott eller vilsedande till äktenskapsresa

Regeringens bedömning är att underlåtenhet att anmäla eller annars avslöja äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott eller vilsedande till äktenskapsresa inte bör kriminaliseras. Regeringen anför bl.a. att planeringen av ett tvångs- eller barnäktenskap ofta hålls hemlig inom en snäv krets av familjemedlemmar som är starkt knutna till varandra. Det är därför tveksamt om ett underlåtelseansvar verkligen skulle leda till att fler tvångs- och barnäktenskap förhindras. Vidare bör några av de mer allvarliga fallen av tvångs- och barnäktenskap falla under bestämmelsen om människohandel. För människohandel gäller redan ett ansvar för underlåtenhet att avslöja sådant brott (4 kap. 10 § första meningen brottsbalken).

Tvång att vara kvar i ett äktenskap bör inte omfattas av äktenskapstvång eller barnäktenskapsbrott

Regeringens bedömning är att tvång att vara kvar i ett äktenskap eller i en äktenskapsliknande förbindelse inte bör kriminaliseras. Regeringen framhåller bl.a. att det är svårt att avgränsa kretsen av personer som bör träffas av ett

eventuellt straffbud. En ytterligare komplicerande faktor i sammanhanget är den syn på äktenskapet och dess upplösning som finns hos olika trossamfund.

Särskilda brottskoder för brott med hedersmotiv

Brottskoder används av de myndigheter inom rättsväsendet som registrerar brott. Brottskoderna är inte reglerade i lag eller förordning utan är något som Brottsförebyggande rådet (Brå) tar fram utifrån den befintliga straffrättsliga regleringen och olika myndigheters verksamhetsbehov. Att basera brottskoder på gärningsmannens motiv är enligt regeringen vanskligt från ett tillförlitlighets- och kvalitetsperspektiv eftersom det ställer höga krav på att man i ett tidigt skede av en förundersökning kan bedöma gärningsmannens motiv för brottet. Regeringen framhåller även att brottskoder redan finns för straffbestämmelserna om äktenskapstvång och vilseledande till tvångsaktenskapsresa. Om ett särskilt hedersbrott införs – vilket för närvarande utreds – skulle även detta brott ges en egen brottskod.

Eftersom systemet med brottskoder förvaltas av myndigheterna själva och det därutöver finns goda skäl att inte införa särskilda brottskoder för brott med hedersmotiv avser regeringen inte att ge Brå i uppdrag att införa sådana brottskoder.

Utreseförbud

Det finns enligt regeringen behov av att kunna inskränka möjligheten för barn att resa utomlands om de riskerar att föras utomlands eller lämna Sverige för att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller utsättas för könsstympning. Regeringen föreslår därför att ett utreseförbud som avser dessa fall införs. Om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas, ska han eller hon förbjudas att lämna Sverige (utreseförbud).

I fråga om den föreslagna bestämmelsens tillämpningsområde konstaterar regeringen att det förekommer att barn med anknytning till Sverige förs utomlands även i andra syften än äktenskap och könsstympning och i samband med detta riskerar att fara illa. Regeringen framhåller att en reglering med ett vidare tillämpningsområde som även omfattar personer som kan fara illa på något annat sätt kan innebära svårigheter eftersom gränsdragningen mellan det brottsliga och det tillåtna i sådana fall kan vara otydlig. Det kan enligt regeringen dock inte uteslutas att ett mer generellt tillämpningsområde kan bli aktuellt i framtiden. En sådan fråga behöver då hanteras i särskild ordning.

I fråga om risknivå anför regeringen att nivån påtaglig risk redan i dag gäller för vård enligt både 2 och 3 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU. Socialnämnderna och domstolarna är således vana vid att göra bedömningar kopplade till denna nivå, vilket kommer att underlätta tillämpningen av utreseförbudet. Att risken ska vara påtaglig innebär enligt regeringen att det måste föreligga konkreta

omständigheter som talar för en risk för att barnet förs utomlands eller lämnar Sverige i de angivna syftena. Subjektiva antaganden om en sådan risk eller ovidkommande omständigheter, t.ex. samhällsvärderingar eller inställning i trosfrågor, får inte läggas till grund för utreseförbud. Det får inte heller vara fråga om en obetydlig, oklar eller avlägsen risk. Riskbedömningen tar sikte på andra förhållanden än i 2 och 3 §§ LVU. Ordningen för riskbedömningen kan enligt regeringen dock i övrigt förutses ske på samma sätt som vid tvångsvård enligt 2 eller 3 § LVU.

Bestämmelserna om utreseförbud ska enligt regeringens förslag föras in i LVU. Utreseförbud ska dock kunna meddelas även om förutsättningarna för vård enligt LVU inte är uppfyllda. Beslut om utreseförbud ska meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Regeringen föreslår även bestämmelser om tillfälligt utreseförbud.

Kriminalisering av överträdelse av ett utreseförbud

För att ett utreseförbud ska ha en tillräckligt preventiv verkan är det enligt regeringen nödvändigt att det också är kriminaliserat att föra ut ett barn ur Sverige i strid med ett sådant förbud. Straffet ska vara fängelse i högst två år. För försök till brott ska det dömas till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Hinder för utfärdande av pass m.m.

Ett utreseförbud eller ett tillfälligt utreseförbud ska enligt regeringens förslag medföra hinder för utfärdande av pass och utgöra skäl för passåterkallelse. I de fall där ett barn har meddelats ett tillfälligt undantag från ett utreseförbud ska ett provisoriskt pass kunna utfärdas. Passmyndighetens skyldighet att underrätta undersökningsledaren om en passansökan utvidgas.

Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2020. Enligt regeringen behövs inte några särskilda övergångsbestämmelser.

Pågående arbeten m.m.

Den 18 juli 2019 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a.

- analysera och ta ställning till om det bör införas en särskild straffbestämmelse, med en egen brottsbeteckning, som uttryckligen tar sikte på hedersrelaterat våld och förtryck
- lämna förslag på en sådan reglering oavsett ställningstagande när det gäller frågan om huruvida ett särskilt hedersbrott bör införas
- om utredaren bedömer det ändamålsenligt, lämna förslag på hur ett effektivare straffrättsligt skydd mot hedersrelaterat våld och förtryck kan åstadkommas på något annat sätt

- överväga hur preskriptionstiden för sådan brottslighet bör beräknas och ta ställning till om särskilda preskriptionsregler bör gälla om brott har begåtts mot en person under 18 år
- analysera svensk domstols behörighet att döma över sådan brottslighet begången utomlands
- lämna förslag på nödvändiga författningsändringar.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2020 (dir. 2019:43).

Regeringen gav den 14 juni 2018 en särskild utredare i uppdrag att bl.a. med utgångspunkt i barnets rätt att skyddas från våld och andra brottsliga handlingar överväga ett utökat straffrättsligt skydd för de barn som bevittnar brott som begås av och mot närstående (dir. 2018:48). I uppdraget ingick bl.a. att överväga en möjlighet att skjuta upp eller underlåta att underrätta en vårdnadshavare om att ett förhör har hållits med barnet. Utredningen om skydd för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar och ansvar för uppmaning att begå självmord redovisade sitt uppdrag i juni 2019 genom utredningsbetänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32). I betänkandet (s. 221) anförs bl.a. att det kan leda till men för utredningen om vårdnadshavare får reda på att en förundersökning pågår genom expediering av beslutet om särskild företrädare innan vissa utredningsåtgärder har hunnit vidtas. Det kan då finnas en möjlighet för den misstänkte eller den andra vårdnadshavaren att t.ex. påverka barnet på olika sätt. Samtidigt konstaterar utredningen att fristen för expediering av ett interimistiskt beslut om särskild företrädare för barn utökades enligt en förordningsändring som trädde i kraft så sent som den 1 augusti 2018 och att det inför den regeländringen gjordes noggranna överväganden kring tidsfristen. Utredningen finner inte att något skäl framkommit för att så nära en genomförd förändring göra någon annan bedömning i frågan. Betänkandet har skickats på remiss och remisstiden gick ut den 19 september 2019. Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

I fråga om kompetensutveckling inom Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten anförde Utredningen om starkare skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv bl.a. följande i sitt slutbetänkande Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:69 s. 215):

När det gäller kompetensutveckling har såväl Polismyndigheten som Åklagarmyndigheten genomfört åtgärder för att öka kompetensen bland sina medarbetare inom hedersrelaterad brottslighet. Här kan bl.a. nämnas att åklagarna sedan några år tillbaka erbjuds regelbunden utbildning i hedersrelaterat våld och förtryck.

Inom Polismyndigheten pågår ett utvecklingsarbete gällande samtliga nationella utbildningar inom området utredning och lagföring. Hedersrelaterad brottslighet behandlas inom ramen för detta. Tanken är att en utbildning för utredare på grundnivå ska kunna byggas på med utbildningar inom specifika områden, på fördjupad och i vissa fall avancerad nivå.

I proposition 2019/20:131 (s. 26) anförs att flera åtgärder har vidtagits inom rättsväsendet när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Polismyndigheten har t.ex. inrättat ett nationellt kompetensnätverk mot hedersrelaterade brott som bidrar med kunskap och stöd i brottsutredningar. Polismyndigheten har också tagit fram ett nytt uppdaterat metodstöd för arbetet mot hedersrelaterade brott. Åklagarmyndigheten har uppdaterat sin handbok om hedersrelaterade brott och tagit fram ett metodstöd för åklagare.

Domstolsakademien (som är en del av Domstolsverket) erbjuder utbildning för jurister inom Sveriges Domstolar. Av utbildningsprogrammet framgår att det finns kurser om hedersproblematik som syftar till att ge kunskaper om och en ökad förståelse för hedersrelaterade frågor för att ge deltagarna verktyg att bättre kunna hantera mål med hedersrelaterade inslag.

Regeringen fattade i juni 2018 beslut om en handlingsplan mot könsstympling av flickor och kvinnor. Syftet med handlingsplanen är att förebygga och motverka könsstympling av flickor och kvinnor samt förbättra stödet till utsatta för att på så sätt bidra till att uppfylla de mål som regeringen fastställt för jämställdhetspolitiken, barnrättspolitiken och ungdomspolitiken samt har anslutit sig till genom Agenda 2030. Genom en nationell handlingsplan som samlar regeringens arbete, både pågående och nyligen påbörjat, kan också samverkan och samordning på området stärkas ytterligare.

I den överenskommelse med 73 punkter som träffats mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet anförs att myndigheternas möjligheter att ingripa vid misstanke om att personer förs ut ur landet för att giftas bort mot sin vilja eller könsstymplas ska stärkas.

Tidigare riksdagsbehandling

Riksdagen har, som nämnts ovan, gjort flera tillkännagivanden till regeringen i frågor som anknyter till de som nu behandlas i propositionen. Riksdagen har tillkännagett att det bör införas en särskild brottsrubricering för brott med hedersmotiv (bet. 2017/18:JuU14 punkt 33, rskr. 2017/18:240) samt en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv (bet. 2017/18:JuU14 punkt 34, rskr. 2017/18:240). Riksdagen har även tillkännagett att en särskild brottskod för brott med hedersmotiv bör införas (bet. 2017/18:JuU1 punkt 46, rskr. 2017/18:92).

Utskottet behandlade i betänkande 2017/18:JuU17 (s. 16 f.) frågor om barn som lever i en hederskontext likalydande med yrkandena 10–12 i den nu aktuella motionen 2019/20:3064 (M). Utskottet anförde, i fråga om yrkandet om att skjuta upp eller låta bli att underrätta vårdnadshavare om att ett förhör med ett barn ägt rum om det är till men för barnet, att misstankar om brott mot barn ofta är svåra att utreda, inte minst när misstankarna riktar sig mot föräldrarna eller någon annan närstående. Vidare pekade utskottet bl.a. på att det i dag finns ett begränsat utrymme för att förhöra ett barn utan att underrätta vårdnadshavarna, i vart fall om barnet är under 15 år. Enligt utskottet borde man därför överväga om det inte ska vara möjligt att skjuta upp att underrätta

vårdnadshavarna om att ett förhör med ett barn genomförts i de fall en sådan underrättelse skulle vara till men för barnet. I de fall förundersökningen läggs ned bör man även överväga en möjlighet att helt underlåta att underrätta vårdnadshavarna om förhöret. Utskottet föreslog att riksdagen skulle göra ett tillkännagivande till regeringen. De andra två motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2017/18:241).

Även förra året behandlade utskottet motionsyrkanden om samma frågor (bet. 2018/19:JuU14 s. 24 f.). Utskottet vidhöll att det inte var berett att ställa sig bakom det tillkännagivande om tydliggörande av polislagen som begärdes och avstyrkte yrkandet. Vid samma tillfälle behandlade utskottet ett motionsyrkande likalydande med det ovannämnda tillkännagivandet om möjlighet att skjuta upp eller att låta bli att underrätta vårdnadshavare om förhör med ett barn som misstänks ha utsatts för brott, om en sådan underrättelse skulle vara till men för barnet. Utskottet anförde att regeringen hade gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. titta på denna fråga. Det saknades därför anledning att på nytt göra ett tillkännagivande i saken och utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Vidare behandlade utskottet ett motionsyrkande om att polisen ska kunna höra barn som är under 15 år som vittnen även utan vårdnadshavares godkännande i vissa fall. Utskottet vidhöll sin uppfattning att det inte var berett att ställa sig bakom något sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågade. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:182).

Vid behandlingen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 avstyrkte utskottet ett flertal motionsyrkanden likalydande med nu aktuella om hur problemet med s.k. moralpoliser ska motverkas (bet. 2018/19:JuU14 s. 24 f.). Utskottet delade motionärernas uppfattning att dessa personers verksamhet är olämplig då den inkräktar på kvinnors rörlighet och rätt till ett självständigt liv. Utskottet var dock inte av uppfattningen att problemet bör lösas med någon ny särskild lagstiftning utan ansåg att det bör kunna angripas inom ramen för gällande lagstiftning. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:182).

Vid samma tillfälle behandlade utskottet även ett yrkande om att kunskapen inom rättsväsendet om hedersrelaterat våld och förtryck bör förbättras samt att specialiserade poliser och åklagare bör finnas för att stödja hanteringen av hedersbrott (bet. 2018/19:JuU14 s. 24 f.). Utskottet anförde att det pågick ett arbete för att öka kompetensen inom rättsväsendet när det gällde hedersbrott. Något tillkännagivande var därför inte nödvändigt med anledning av motionen och utskottet avstyrkte därför yrkandet. Utskottet var inte heller berett att ställa sig bakom förslag om att införa en egen brottsrubricering för oskuldskontroller eller om att ersätta begreppet hedersbrott med annat lämpligt namn. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:182).

Utskottet har behandlat motioner om barn- och tvångsäktenskap, tvångsäktenskapsresor och könsstympning ett flertal gånger, senast våren 2019 (bet. 2018/19:JuU14 s. 39 f.).

Utskottet konstaterade då att det är angeläget att lagstiftningen mot äktenskapstvång, barnnäktenskap och tvångsäktenskapsresa fungerar på ett effektivt sätt. Med hänsyn till att regeringen tillsatt en utredning med uppdrag att se över lagstiftningen om barnnäktenskap, äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa ansåg utskottet att detta arbete inte borde föregripas och avstyrkte motionerna. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:182).

Utskottet konstaterade vidare att underlåtenhet att avslöja eller förhindra könsstympning är straffbart och att utskottet ser det som angeläget att en effektiv och breddad lagstiftning med skärpta straff för att förhindra könsstympning kommer på plats så snart som möjligt under valperioden. Mot bakgrund av regeringens handlingsplan mot könsstympning och det beredningsarbete som pågår i Regeringskansliet kring skärpt lagstiftning samt i överenskommelser mellan partier saknades det enligt utskottet anledning för riksdagen att bifalla yrkanden om straffrättsligt ansvar för vårdnadshavare som inte förhindrar könsstympning samt ett yrkande i vilket motionärerna efterfrågade mer kunskap om könsstympning inom rättsväsen, skola och sociala myndigheter. Även yrkanden om ett kraftfullt stöd på plats för dem som drabbas av att med tvång bli förda ut ur landet samt en utvecklad samverkan mellan myndigheter i dessa fall avstyrktes med samma motivering. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:182).

Regeringens redovisning av tillkännagivanden

I propositionen anför regeringen att tillkännagivandet om en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv (bet. 2017/18:JuU14 punkt 34, rskr. 2017/18:240) är slutbehandlat. Bakgrunden är att regeringen i propositionen föreslår att det genom en ny punkt i 29 kap. 2 § brottsbalken införs en särskild straffskärpningsgrund som tar sikte på brott med hedersmotiv. Därmed tillgodoses riksdagens tillkännagivande.

Regeringen anför vidare att tillkännagivandet om att en särskild brottskod för brott med hedersmotiv bör införas (bet. 2017/18:JuU1 punkt 46, rskr. 2017/18:92) får anses slutbehandlat. Eftersom systemet med brottskoder förvaltas av myndigheterna själva och det därutöver finns goda skäl att inte införa särskilda brottskoder för brott med hedersmotiv avser regeringen inte att ge Brå i uppdrag att införa sådana brottskoder. Mot denna bakgrund avser regeringen inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av riksdagens tillkännagivande, och det bedöms därför vara slutbehandlat.

Riksdagens tillkännagivande till regeringen om att det bör införas en särskild brottsrubricering för brott med hedersmotiv (bet. 2017/18:JuU14 punkt 33, rskr. 2017/18:240) är enligt regeringen inte slutbehandlat. Regeringen gav i juli 2019 i uppdrag åt en särskild utredare att bl.a. analysera och ta ställning till om det bör införas en särskild straffbestämmelse, med en egen brottsbeteckning, som uttryckligen tar sikte på hedersrelaterat våld och

förtryck. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2020. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan.

Motionerna

Avslag på propositionen i den del som gäller utreseförbud

I kommittémotion 2019/20:3560 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1 begärs att riksdagen ska avslå propositionen i den del som avser utreseförbud. Motionärerna anför att kriterierna för riskbedömning enligt den föreslagna bestämmelsen om utreseförbud behöver tydliggöras ytterligare, och motionärerna är därför i nuläget inte beredda att ställa sig bakom regeringens förslag i den delen.

Utreseförbud

I motion 2019/20:646 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 4 begärs att regeringen ska återkomma med förslag på hur man ska kunna beslagta pass och utfärda utreseförbud för att förhindra bortförande för tvångsgifte utomlands. Ett liknande förslag framställs i kommittémotion 2019/20:3064 av Johan Forsell m.fl. (M) yrkande 14 och i motion 2019/20:2621 av John Weinerhall (M) yrkandena 1 och 2.

I kommittémotion 2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 22 begärs att utreseförbud ska utfärdas vid misstanke om att ett barn riskerar att giftas bort eller utsättas för könsstympning. Ett likalydande förslag finns i motion 2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD) yrkande 9.

I kommittémotion 2019/20:3560 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2 begär motionärerna att regeringen ska återkomma med ett förslag om utreseförbud där kriterierna för riskbedömning enligt den bestämmelse som föreslås i propositionen tydliggörs.

I kommittémotion 2019/20:3588 av Johan Forsell m.fl. (M) yrkande 2 vill motionärerna att regeringen ska se över om ytterligare omständigheter bör utgöra skäl för utreseförbud. Motionärerna anför att utreseförbud kan behöva meddelas för resor med andra syften än äktenskap och könsstympning, och regeringen bör därför se över behovet av ett vidare tillämpningsområde utöver det som föreslås i propositionen för utreseförbud och tillfälligt utreseförbud.

Särskild brottsrubricering för hedersrelaterade brott

I partimotionerna 2019/20:2828 yrkande 20 och 2019/20:2833 yrkande 30 av Ulf Kristersson m.fl. (M) vill motionärerna att det ska införas en särskild brottsrubricering för hedersbrott. Motsvarande förslag framställs i kommittémotionerna 2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 6, 2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 27, 2019/20:3189 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 24 och 2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1 samt i motionerna 2019/20:646 av Désirée Pethrus (KD)

yrkande 8, 2019/20:1341 av Louise Meijer (M), 2019/20:1846 av Lawen Redar (S) och 2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD) yrkande 6.

I kommittémotion 2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 4 begär motionärerna att regeringen ska återkomma med en straffskärpningsgrund och en särskild brottsrubricering för hedersbrott betydligt tidigare än 2022.

I kommittémotion 2019/20:3588 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1 begär motionärerna att regeringen ska återkomma med lagstiftning om en särskild brottsrubricering för hedersbrott skyndsamt efter det att utredningen Straffansvar för hedersrelaterat våld och förtryck (dir. 2019:43) har presenterat sitt slutbetänkande.

Skärpta straff för brott med hedersmotiv

I kommittémotion 2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 28 begärs ett tillkännagivande om kraftiga skärpningar av de straff som utdelas för all form av hedersrelaterad brottslighet. Även i motion 2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD) yrkande 5 begär motionären skärpta straff för hedersbrott.

I kommittémotion 2019/20:3189 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 25 vill motionärerna att hedersmotiv införs som en egen försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet.

I kommittémotion 2019/20:3360 av Gulan Avci m.fl. (L) yrkande 19 anför motionärerna att hedersrelaterat våld och förtryck måste bekämpas genom strängare straff och mer kunskap om den här sortens brott och förtryck.

Oskuldskontroller

I partimotion 2019/20:2833 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 31 begärs ett tillkännagivande om att stärka skyddet för dem som utsätts för oskuldskontroller. Enligt motionärerna bör det vara förbjudet att utföra en sådan kontroll på alla som är under 18 år, alldeles oavsett om den som ska utsättas för kontrollen inte uttryckligen motsätter sig den. I samtliga fall när någon under 18 år genomgår en oskuldskontroll anser motionärerna att både den som utför kontrollen (t.ex. en läkare) och den som tar initiativ till att kontrollen ska utföras (t.ex. en förälder eller en släkting) ska dömas för brott.

I motion 2019/20:1342 av Louise Meijer (M) begär motionären att det ska införas en egen brottsrubricering för oskuldskontroller.

Motverka förekomsten av s.k. moralpolisering

I partimotionerna 2019/20:2828 yrkande 21 och 2019/20:2833 yrkande 32 av Ulf Kristersson m.fl. (M) vill motionärerna motverka förekomsten av s.k. moralpolisering genom att införa ett särskilt brott, olaga frihetsbegränsning, som förbjuder tvång och otillbörliga påtryckningar som syftar till att upprätthålla heder. Samma förslag förs fram i kommittémotionerna 2019/20:3064 av Johan

Forssell m.fl. (M) yrkande 6 och 2019/20:3189 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 26.

I kommittémotion 2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 7 vill motionärerna att det ska göras en kartläggning av förekomsten av moralpolisier som begränsar människors frihet genom påtryckningar och tvång att följa informella regler. I samma motion yrkande 8 begärs att moralpolisernas tillträde till allmänna platser ska begränsas genom en möjlighet att meddela tillträdesförbud för personer som skapar otrygghet och begränsar andra personers rörelsefrihet i hederns namn.

Utbildning och kunskap i rättsväsendet

I kommittémotion 2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 9 anför motionärerna att kunskapen inom rättsväsendet om hedersrelaterat våld och förtryck bör förbättras samt att specialiserade poliser och åklagare ska finnas för att stödja hanteringen av hedersbrott.

I motion 2019/20:3277 av Amineh Kakabaveh (-) yrkande 5 anser motionären att de anställda vid de rättsvårdande myndigheterna, bl.a. domare och åklagare, bör genomgå en utbildning i hur hedersförtrycket uppstår, vidmakthålls och fungerar.

Omhändertagande av och förhör med unga

I kommittémotion 2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 10 begär motionärerna ett tillkännagivande om att tydliggöra lagen så att polisen kan omhänderta unga i en hederskontext för att skydda dem eller för att säkerställa att den fortsatta utredningen inte försvåras.

I samma motion yrkande 11 vill motionärerna att det ska finnas en möjlighet för polisen att skjuta upp eller låta bli att underrätta vårdnadshavare om att ett förhör med ett barn ägt rum om det är till men för barnet. I yrkande 12 begärs att polisen ska kunna höra barn som är under 15 år som vittnen även utan vårdnadshavares godkännande i vissa fall.

Övriga motioner om hedersrelaterat våld och förtryck

I motion 2019/20:405 av Solveig Zander (C) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att ge skydd för yrkesgrupper som arbetar med att placera och skydda barn som utsätts för hedersvåld och förtryck.

I motion 2019/20:2621 av John Weinerhall (M) yrkande 3 vill motionären att det ska upprättas en nationell handlingsplan mot hedersförtryck.

I motion 2019/20:2624 av Lotta Olsson (M) föreslås att rubriceringen hedersbrott ses över och ändras till ett annat lämpligt namn, t.ex. maktbrott.

I kommittémotion 2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 29 begär motionärerna att det tillsätts en utredning om en ändring i brottsbalken i fråga om hedersrelaterade brott liknande den som införts för kvinnlig könsstympning, där även underlåtelse att ingripa eller anmäla till polisen i sig självt är en brottslig handling. Eftersom de som utövar

hedersförtrycket i många fall är fler än de som står för fysiskt våld och kränkningar anser motionärerna att även de medskyldiga bör stå till svars för sin medverkan.

Barnäktenskap

I kommittémotion 2019/20:607 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 12 begärs att det ska bli straffbart att ingå eller på något sätt bidra till barnäktenskap i Sverige och i yrkande 13 begärs att även inofficiella barnäktenskap ska kunna straffas. Motionärerna begär i yrkande 14 att straffet för barnäktenskap ska vara kännbart. Likalydande förslag återfinns i kommittémotion 2019/20:2797 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 25–27. Även i kommittémotion 2019/20:821 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkandena 18 och 19 begärs att det ska bli straffbart att på något sätt bidra till barnäktenskap i Sverige och att brottet ska leda till utvisning. I kommittémotion 2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkandena 9 och 16 begärs att utfärdande eller underlättande av tvångs- och barnäktenskap liksom motsvarande äktenskapsliknande förbindelser ska kriminaliseras. I yrkande 17 begärs att även de som på något sätt bidrar till inofficiella barnäktenskap ska kunna straffbeläggas. I kommittémotion 2019/20:2745 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 5 begärs att förbudet mot barnäktenskap formuleras som en enskild straffbestämmelse.

I kommittémotion 2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 13 begärs att det genom t.ex. föreläggande eller förbud av domstol införs en möjlighet att verka proaktivt mot anhöriga till den som löper risk att giftas bort mot sin vilja. I kommittémotion 2019/20:3124 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 17 begärs en utredning om förutsättningarna för att utfärda en domstolsorder i likhet med den brittiska modellen forced marriage protection order.

I motion 2019/20:3268 av Sultan Kayhan m.fl. (S) begärs att svenska staten ska utse ett organ som ska försöka ta hem de barn och vuxna som förts bort och gifts bort mot sin vilja.

Tvångsäktenskap

I kommittémotion 2019/20:607 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 20 och 21 begärs att lagstiftningen mot tvångsäktenskap skärps så att straffet blir längre och så att brottet i normalfallet leder till utvisning.

I kommittémotion 2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 5 begärs att stämpling, förberedelse eller försök till vilseledande till tvångs-äktenskapsresa kriminaliseras. Ett liknande förslag framställs även i kommittémotion 2019/20:2745 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 6.

I kommittémotion 2019/20:2745 av Juno Blom m.fl. (L) yrkandena 2 och 3 begärs att straffskalan för äktenskapstvång och vilseledande till tvångs-äktenskapsresa skärps. I yrkande 4 begärs att preskriptionstiderna för

äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa börjar räknas från den dag då offret fyller 18 år eller skulle ha fyllt 18 år.

Könsstympning

I kommittémotion 2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 53 begärs att en utredning ska undersöka möjligheterna att underlätta för fler fällande domar för könsstympning bl.a. genom att vårdnadshavare ska få en skyldighet att skydda sina barn mot könsstympning och att offren ska få livslång anonymitet i rättsprocessen. Ett förslag om straffansvar för vårdnadshavare som inte förhindrar könsstympning återfinns även i motion 2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD) yrkande 8.

I kommittémotion 2019/20:3124 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 18 begärs kunskapshöjande åtgärder om könsstympning inom rättsväsendet, skolor och sociala myndigheter.

Ökad tillämplighet

I kommittémotion 2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2 begärs att regeringen ska utreda hur bestämmelserna om äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott och vilseledande till äktenskapsresa kan tillämpas i fler fall än i dag. Motionärerna anför att tvånget att vara kvar i ett äktenskap fortfarande är ett problem som regeringen inte har beaktat i tillräcklig grad, varför en utredning om ökad tillämplighet för dessa straffbud eller ytterligare sådana bör omfatta detta. Utredningen bör enligt motionärerna även omfatta förslag som innebär en kriminalisering av att vara gift med en minderårig, oavsett hur äktenskapet eller de äktenskapsliknande förbindelserna kommit till (yrkande 3).

Revidering av straffskalor

I kommittémotion 2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om revidering av straffskalorna för äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott och vilseledande till äktenskapsresa. Det finns enligt motionärerna anledning att revidera straffskalorna för de brott som berörs av propositionen, eftersom de inte i tillräcklig grad motsvarar det klander som dessa gärningar medför. Detta gäller särskilt då den föreslagna straffskalan för barnäktenskapsbrott motsvarar äktenskapstvång, vilket bör anses orimligt eftersom det skyddsvärda i rubriceringen särskilt berör barn.

Socialutskottets yttrande

Socialutskottet har yttrat sig över propositionen och två av följdmotionerna. Yttrandet har begränsats till att avse frågor om utreseförbud. I yttrandet anför socialutskottet bl.a. följande:

Socialutskottet konstaterar att syftet med den föreslagna regleringen om utreseförbud är att skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå

barnäktenskap eller att könsstympas. Socialutskottet ser positivt på de lagändringar som regeringen föreslår och ställer sig bakom propositionen i de delar som rör utskottets beredningsområde.

Regeringen anför att det förekommer att barn med anknytning till Sverige förs utomlands även i andra syften än äktenskap och könsstympling och i samband därmed riskerar att fara illa. Socialutskottet anser i likhet med regeringen att en ordning som enbart tar sikte på äktenskap och könsstympling till viss del innebär att en samlösning införs för just dessa företeelser men delar regeringens uppfattning att en reglering med ett vidare tillämpningsområde å andra sidan kan innebära svårigheter eftersom gränsdragningen mellan det brottsliga och det tillåtna i sådana fall kan vara otydlig. Socialutskottet noterar vidare att det enligt regeringen dock inte kan uteslutas att ett mer generellt tillämpningsområde kan bli aktuellt i framtiden. Socialutskottet instämmer med regeringen att en sådan fråga då behöver hanteras i särskild ordning.

När det gäller yrkandet om att regeringen bör återkomma med ett förslag om utreseförbud där kriterierna för riskbedömning enligt den föreslagna bestämmelsen tydliggörs vill socialutskottet påminna om att risknivån påtaglig risk gäller redan i dag för vård enligt både 2 och 3 §§ LVU. Regeringen anför att socialnämnderna och domstolarna således är vana vid att göra bedömningar kopplade till denna nivå, vilket regeringen menar kommer att underlätta för tillämpningen av utreseförbudet. Socialutskottet delar regeringens bedömning. Som regeringen påpekar tar riskbedömningen sikte på andra förhållanden än i 2 och 3 §§ LVU. I likhet med regeringen anser socialutskottet att ordningen för riskbedömningen dock i övrigt kan förutses ske på samma sätt som vid tvångsvård enligt 2 eller 3 § LVU.

Sammanfattningsvis anser socialutskottet således att justitieutskottet bör tillstyrka propositionen i de delar som rör socialutskottets beredningsområde och avstyrka motionerna 2019/20:3588 (M) yrkande 2 och 2019/20:3560 (V) yrkandena 1 och 2.

Utskottets ställningstagande

I likhet med regeringen anser utskottet att hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem och att den hedersrelaterade brottsligheten måste bekämpas i större utsträckning än vad som sker i dag. Utskottet har därför vid flera tillfällen tagit initiativ till tillkännagivanden till regeringen i frågor som anknyter till hedersrelaterat våld och förtryck. Det är positivt att regeringen nu återkommer med förslag som syftar till att stärka skyddet mot hedersrelaterad brottslighet, bl.a. en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv och ett särskilt barnäktenskapsbrott.

I dag finns det inte några tvångsåtgärder som specifikt syftar till att motverka att barn och unga ingår äktenskap eller könsstympas utomlands. Utskottet välkomnar därför möjligheten till ett utreseförbud om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller att könsstympas. Socialutskottet, som har yttrat sig över regeringens lagförslag i fråga om utreseförbud, anser att justitieutskottet bör tillstyrka propositionen i berörda delar.

Lagförslagen har enligt utskottet fått en väl avvägd bedömning. Utskottet ställer sig därför bakom de föreslagna lagändringarna och tillstyrker propositionen.

Utskottet delar således inte den uppfattning som motionärerna i motion 2019/20:3560 (V) yrkande 1 framför om att det finns ett behov av att ytterligare tydliggöra grunderna för när ett utreseförbud får utfärdas. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet. Mot den bakgrunden är det inte aktuellt för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med ett nytt förslag om utreseförbud som efterfrågas i motion 2019/20:3560 (V) yrkande 2. Utskottet avstyrker därför även det motionsyrkandet.

I motion 2019/20:3588 (M) yrkande 2 begärs att regeringen ska se över om ytterligare omständigheter bör utgöra skäl för utreseförbud. Synpunkten framfördes av ett antal remissinstanser och har bemötts av regeringen i propositionen. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att en reglering med ett vidare tillämpningsområde kan innebära svårigheter eftersom gränsdragningen mellan det brottsliga och det tillåtna i sådana fall kan vara otydligt men att det dock inte kan uteslutas att ett mer generellt tillämpningsområde kan bli aktuellt i framtiden. Utskottet är således inte berett att ställa sig bakom det begärda tillkännagivandet och avstyrker därför motionsyrkandet.

I flera motionsyrkanden efterfrågas åtgärder för att motverka att barn och unga förs utomlands för att t.ex. ingå äktenskap eller könsstympas. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det finns behov av sådana åtgärder och har, som framgår ovan, också ställt sig bakom propositionens förslag om att införa ett utreseförbud. Dessa motionsyrkanden får enligt utskottet anses vara i huvudsak tillgodosedda genom de föreslagna lagändringarna. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2019/20:646 (KD) yrkande 4, 2019/20:2621 (M) yrkandena 1 och 2, 2019/20:3064 (M) yrkande 14, 2019/20:3118 (SD) yrkande 22 och 2019/20:3172 (SD) yrkande 9.

Utskottet har förståelse för de yrkanden om en särskild brottsrubricering för hedersrelaterade brott som framställs i ett stort antal motioner. Mot bakgrund av den pågående utredningen som behandlar just den här frågan får dock yrkandena anses vara i alla fall delvis tillgodosedda. Utskottet avstyrker därför motionerna 2019/20:646 (KD) yrkande 8, 2019/20:1341 (M), 2019/20:1846 (S), 2019/20:2728 (KD) yrkande 6, 2019/20:2828 (M) yrkande 20, 2019/20:2833 (M) yrkande 30, 2019/20:3064 (M) yrkande 4, 2019/20:3118 (SD) yrkande 27, 2019/20:3189 (M) yrkande 24, 2019/20:3586 (SD) yrkande 1 och 2019/20:3588 (M) yrkande 1.

I propositionen föreslås att det i brottsbalken införs en ny straffskärpningsgrund som innebär att om ett motiv för brottet har varit att bevara eller återupprätta heder ska det ses som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet. De förslag om skärpta straff för brott med hedersmotiv som framställs i motionerna 2019/20:3118 (SD) yrkande 28, 2019/20:3172 (SD) yrkande 5, 2019/20:3189 (M) yrkande 25 och

2019/20:3360 (L) yrkande 19 får anses tillgodosedda genom de nu föreslagna ändringarna i brottsbalken. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och är således inte berett att ställa sig bakom något tillkännagivande om en egen brottsrubricering för oskuldkontroller, vilket efterfrågas i motionerna 2019/20:1342 (M) och 2019/20:2833 (M) yrkande 31. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Utskottet vidhåller vidare sin tidigare uppfattning om hur förekomsten av s.k. moralpoliser ska motverkas och ser därför inget skäl att ställa sig bakom motionerna 2019/20:2828 (M) yrkande 21, 2019/20:2833 (M) yrkande 32, 2019/20:3064 (M) yrkandena 6–8 och 2019/20:3189 (M) yrkande 26. Motionsyrkandena avstyrks.

Som framgår ovan har flera åtgärder vidtagits inom rättsväsendet för att höja och säkerställa kompetensen inom rättsväsendet när det gäller hedersbrott. Utskottet vidhåller därför sin tidigare uppfattning och anser inte att det finns anledning för riksdagen att göra några sådana tillkännagivanden om att öka kunskapen inom rättsväsendet som efterfrågas i motionerna 2019/20:3064 (M) yrkande 9 och 2019/20:3277 (-) yrkande 5. Motionerna avstyrks.

När det gäller förslagen om tydliggörande av polislagen och om att polisen ska kunna höra barn som är under 15 år som vittnen även utan vårdnadshavares godkännande i vissa fall som framställs i motion 2019/20:3064 (M) yrkandena 10 och 12 vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning att det inte är berett att ställa sig bakom de tillkännagivanden som motionärerna efterfrågar. Utskottet konstaterar att betänkandet från Utredningen om skydd för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar och ansvar för uppmaning att begå självmord bereds i Regeringskansliet. Därmed anser utskottet att det saknas anledning att på nytt göra ett sådant tillkännagivande om möjlighet att skjuta upp eller att låta bli att underrätta vårdnadshavare om förhör med ett barn som misstänks för att ha utsatts för brott som begärs i motion 2019/20:3064 (M) yrkande 11. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Förra året behandlade utskottet ett motionsyrkande likalydande med det i motion 2019/20:2624 (M) om att ersätta begreppet hedersbrott med ett annat lämpligt namn. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och är således inte berett att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärs i motionen. Utskottet avstyrker därför yrkandet. Utskottet ser inte heller något skäl för riksdagen att ta några initiativ med anledning av de förslag om skydd för olika yrkesgrupper respektive om att inrätta en nationell handlingsplan mot hedersförtryck som framställs i motionerna 2019/20:405 (C) yrkande 1 och 2019/20:2621 (M) yrkande 3. Utskottet avstyrker därmed motionsyrkandena.

I motion 2019/20:3118 (SD) yrkande 29 begär motionärerna ett tillkännagivande om att utreda eventuella lagändringar som möjliggör att även de som underblåser hedersrelaterat förtryck men inte själva utför våldshandlingar ställs till svars. Utskottet bedömer att frågeställningen skulle kunna vara en sådan som den pågående utredningen om straffansvar för hedersrelaterat våld och förtryck kan beröra under sitt arbete. Utskottet ser

därför inget skäl för riksdagen att ta något initiativ med anledning av motionsyrkandet, som därmed avstyrks.

I propositionen föreslås att det införs ett nytt brott, barnäktenskapsbrott, som gör det straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Enligt utskottets mening får de förslag om straff för barnäktenskap som framställs i motionerna 2019/20:607 (SD) yrkandena 12–14, 2019/20:821 (SD) yrkandena 18 och 19, 2019/20:2745 (L) yrkande 5, 2019/20:2797 (SD) yrkandena 25–27 och 2019/20:3118 (SD) yrkandena 9, 16 och 17 anses tillgodosedda genom de nu föreslagna lagändringarna. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Förra året avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att införa möjligheter att verka proaktivt mot anhöriga till den som löper risk att giftas bort mot sin vilja, t.ex. genom föreläggande eller förbud av domstol (bet. 2018/19:JuU14 s. 39 f.). Utskottet konstaterar att de möjligheter till utreseförbud som nu införs borde kunna tillämpas i en del av de situationer som motionärerna tar upp och är inte heller nu berett att ställa sig bakom något sådant tillkännagivande och avstyrker därför motionerna 2019/20:3064 (M) yrkande 13 och 2019/20:3124 (KD) yrkande 17. Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom det tillkännagivande om bortförda barn och ungdomar som begärs i motion 2019/20:3268 (S) och avstyrker därför yrkandet.

Som framgår ovan gör regeringen i propositionen bedömningen att straffskalorna för äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa är väl avvägda och därför inte bör ändras. Utskottet delar regeringens bedömning och ser därför inget skäl för riksdagen att ta några initiativ med anledning av det som begärs i motionerna 2019/20:607 (SD) yrkandena 20 och 21 och 2019/20:2745 (L) yrkandena 2 och 3. Mot den bakgrunden, och då den föreslagna straffskalan för det nya brottet barnäktenskapsbrott enligt utskottets mening är väl avvägd, är utskottet inte heller berett att ställa sig bakom det tillkännagivande om revidering av straffskalorna för äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott och vilseledande till äktenskapsresa som begärs i motion 2019/20:3586 (SD) yrkande 4. Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet är vidare inte berett att ställa sig bakom det som framförs i motion 2019/20:2745 (L) yrkande 4 om preskriptionstiden för äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet delar den bedömning som regeringen gör i fråga om att försök, förberedelse och stämpling till vilseledande till äktenskapsresa inte bör kriminaliseras, bl.a. att ett försöksbrott skulle få en mycket begränsad praktisk betydelse. Motionerna 2019/20:2745 (L) yrkande 6 och 2019/20:3064 (M) yrkande 5 avstyrks därför.

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning att det saknas anledning för riksdagen att ta något initiativ med anledning av vad som anförs om straffrättsligt ansvar för vårdnadshavare som inte förhindrar könsstympning, livslång anonymitet i rättsprocessen för offer samt mer kunskap om könsstympning inom rättsväsen, skolor och sociala myndigheter i motionerna

2019/20:3124 (KD) yrkande 18, 2019/20:3172 (SD) yrkande 8 och 2019/20:3248 (C) yrkande 53. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Regeringen gör i propositionen bedömningen att tvång att vara kvar i ett äktenskap eller i en äktenskapsliknande förbindelse inte bör kriminaliseras. Utskottet delar regeringens uppfattning och avstyrker därför motion 2019/20:3586 (SD) yrkande 2. Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom det som föreslås i motion 2019/20:3586 (SD) yrkande 3 om kriminalisering av att vara gift med en minderårig, varför yrkandet avstyrks.

Avslutningsvis har utskottet inte något att invända mot regeringens redovisning av de tillkännagivanden som redogörs för ovan.

Reservationer

1. Utreseförbud, punkt 1 (V)

av Lorena Delgado Varas (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

- a) avslår regeringens förslag till
 1. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
 2. lag om ändring i passlagen (1978:302) i de delar det avser 7 a, 7 b, 12 och 18 §§,
 3. lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
 4. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
- b) ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3560 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkandena 1 och 2 samt avslår proposition 2019/20:131 punkterna 2, 3 i denna del, 4 och 5 samt motionerna

2019/20:646 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 4,

2019/20:2621 av John Weinerhall (M) yrkandena 1 och 2,

2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 14,

2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 22 och

2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD) yrkande 9.

Ställningstagande

Jag delar regeringens bedömning att de barn som löper risk att föras utomlands för att giftas bort eller könsstympas behöver få ett bättre skydd än vad de har i dag. Det är positivt att regeringen föreslår att det ska föreligga påtaglig risk (och inte bara risk) för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller att könsstympas för att hon eller han ska förbjudas att lämna Sverige. Som Advokatsamfundet konstaterar i sitt remissvar är ett utreseförbud en mycket ingripande åtgärd mot det enskilda barnet. Det är därför av yttersta vikt att ett sådant förbud utformas och tillämpas med beaktande av legalitetsprincipen och förbudet mot diskriminering.

Eftersom risknivån påtaglig risk gäller redan i dag för vård enligt både 2 och 3 §§ LVU menar regeringen att socialnämnderna och domstolarna är vana vid att göra liknande bedömningar. Regeringen konstaterar dock att

riskbedömningen tar sikte på andra förhållanden än bestämmelserna om tvångsvård i LVU. Trots detta utvecklar inte regeringen argumentationen närmare i förslaget utan nöjer sig med att konstatera att ordningen för riskbedömningen i övrigt kan förutses ske på samma sätt som vid tvångsvård enligt LVU.

Jag delar Advokatsamfundets uppfattning att grunderna för ett utreseförbud måste tydliggöras, vilket kan ske i form av ett exemplifierande i förarbetena av vilka omständigheter som ska vara av relevans vid riskbedömningen. På detta sätt motverkas utrymme för godtycklighet i rättstillämpningen men också i exempelvis skolans, sjukvårdens och socialtjänstens arbete, där det annars finns risk för att individer kartläggs och bevakas på ett diskriminerande sätt.

Jag anser att riskbedömningen som socialtjänst och domstol ska göra när det gäller ett eventuellt utreseförbud skiljer sig påtagligt från den riskbedömning som ska göras när det handlar om tvångsvård enligt LVU. Därför bör kriterierna för riskbedömning enligt den föreslagna bestämmelsen om utreseförbud tydliggöras ytterligare. Mot den bakgrunden är jag i nuläget inte beredd att ställa mig bakom regeringens förslag i denna del. Riksdagen bör därför avslå proposition 2019/20:131 i den del som handlar om utreseförbud.

I stället anser jag att regeringen ska återkomma med ett förslag om utreseförbud där kriterierna för riskbedömning enligt den föreslagna bestämmelsen tydliggörs. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

2. Ytterligare omständigheter som skäl för utreseförbud, punkt 3 (M, KD)

av Ingemar Kihlström (KD), Mats Green (M), Johan Hultberg (M), Erik Ottoson (M) och Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3588 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Utreseförbud och tillfälligt utreseförbud kommer att vara viktiga verktyg för att skydda barn som riskerar att föras utomlands för att ingå barnäktenskap eller könsstympas. Flera remissinstanser lyfter dock fram behovet av att utreseförbud kan behöva meddelas för resor med andra syften än äktenskap och könsstympning. Det kan vara barn som riskerar att föras utomlands för omvändelseförsök på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet,

uppfostringsresor eller barn som är på väg att föras till ett krigsområde eller till en miljö som bedöms som skadlig. För att verktyget utreseförbud och tillfälligt utreseförbud effektivt ska kunna skydda barn från att fara illa och utsättas för hedersrelaterad brottslighet påpekar flera remissinstanser att fler omständigheter bör utgöra skäl för att meddela utreseförbud.

Mot bakgrund av detta anser vi att det inte kan uteslutas att ett mer generellt tillämpningsområde kan bli nödvändigt. Därför vill vi att regeringen ska se över behovet av ett vidare tillämpningsområde utöver det som föreslås i propositionen för utreseförbud och tillfälligt utreseförbud.

3. Särskild brottsrubricering för hedersrelaterade brott, punkt 4 (M, SD, KD)

av Adam Marttinen (SD), Ingemar Kihlström (KD), Mats Green (M), Johan Hultberg (M), Erik Ottoson (M), Michael Rubbestad (SD), Tobias Andersson (SD) och Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2019/20:646 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 8,
2019/20:1341 av Louise Meijer (M),
2019/20:1846 av Lawen Redar (S),
2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 6,
2019/20:2828 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 20,
2019/20:2833 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 30,
2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 4,
2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 27,
2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD) yrkande 6,
2019/20:3189 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 24,
2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1 och
2019/20:3588 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi tycker att det är positivt att regeringen nu föreslår en ny straffskärpningsgrund för brott som begås med motivet att bevara eller återupprätta heder. Att införa hedersmotiv som en försvårande omständighet när straff mäts ut är en tydlig markering från samhällets sida och kommer att bidra till att heder som motiv uppmärksammas i större utsträckning i det polisiära arbetet.

Behovet av ett särskilt hedersbrott i brottsbalken kvarstår dock. En särskild brottsrubricering för hedersbrott är under utredning, och regeringen bör

skyndsamt återkomma till riksdagen med ett sådant förslag så fort utredningen Straffansvar för hedersrelaterat våld och förtryck (dir. 2019:43) har presenterat sitt slutbetänkande.

Det som utmärker hedersrelaterade handlingar är att de ofta utövas kollektivt. När flera olika brott begås av en närstående person kan brottet grov fridskränkning bli tillämpligt. Det tar sikte på när en närstående person upprepat kränker någons integritet. Genom att lagstiftningen är begränsad till att omfatta nära anhöriga såsom föräldrar är den inte alltid tillämplig i en hederskontext då gärningarna ofta utförs av flera personer som också faller utanför närståendekretsen.

En särskild brottsrubricering för hedersbrott bör därför införas med grov fridskränkning som förebild, men där gärningar som begås av flera olika personer i samförstånd ska omfattas och gärningsmannakretsen vidgas. En fördel med en egen brottsrubricering är att möjligheterna att använda tvångsmedel förbättras, vilket kan leda till att fler brott utreds och att fler barn i utsatta situationer skyddas.

Kunskapen om den hedersrelaterade brottsligheten behöver också öka, vilket riksdagen tidigare har påtalat för regeringen. Om ett särskilt hedersbrott införs skulle det ges en egen brottskod, vilket skulle öka möjligheten att få statistik och kunskap om den hedersrelaterade brottsligheten i Sverige.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

4. Oskuldskontroller, punkt 6 (M)

av Mats Green (M), Johan Hultberg (M) och Erik Ottoson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:1342 av Louise Meijer (M) och
2019/20:2833 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 31.

Ställningstagande

Den som mot någon annans vilja utför en oskuldskontroll kan göra sig skyldig till exempelvis våldtäkt. I dag är dock skyddet för dem som riskerar att utsättas för oskuldskontroller alltför svagt. Vi anser att det bör vara förbjudet att utföra en sådan kontroll på alla som är under 18 år, oavsett om den som ska utsättas för kontrollen inte uttryckligen motsätter sig den. I samtliga fall när någon under 18 år genomgår en oskuldskontroll anser vi att både den som utför kontrollen (t.ex. en läkare) och den som tar initiativ till att kontrollen ska utföras (exempelvis en förälder eller en släkting) ska dömas för brott.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

5. Åtgärder mot s.k. moralpoliser, punkt 7 (M)

av Mats Green (M), Johan Hultberg (M) och Erik Ottoson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:2828 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 21,
2019/20:2833 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 32,
2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 6–8 och
2019/20:3189 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 26.

Ställningstagande

En mycket oroande företeelse är förekomsten av s.k. moralpoliser. Kvinnor bosatta i förorter berättar om att de tvingas följa informella regler som upprätthålls av män, och även i viss mån kvinnor, bosatta i området. Begränsningarna kan avse kvinnans rörelsefrihet, hennes val av kläder och vilka hon umgås med. Tvånget upprätthålls genom alltifrån ovälkomna påpekanden till hot och trakasserier.

Även denna form av hedersrelaterade kränkningar som begränsar kvinnors frihet och trygghet måste motverkas med samhällets fulla kraft. Vi vill därför införa ett särskilt brott – olaga frihetsbegränsning – som förbjuder tvång och otillbörliga påtryckningar som syftar till att upprätthålla heder. Brottet ska kunna leda till fängelse i tre år.

Vi vill även kartlägga förekomsten av självutnämnda s.k. moralpoliser som begränsar människors frihet och upprätthåller informella regler genom ovälkomna påtryckningar. En sådan kartläggning kan bl.a. tjäna som underlag för kommunernas, polisens och andra myndigheters beslut om åtgärder. Den kan även bidra till ökad kunskap inom civilsamhällets organisationer och öka allmänhetens medvetenhet om problemet.

Det bör även införas en möjlighet att förbjuda moralpoliser på offentliga platser genom ett tillträdesförbud. Ett sådant förbud innebär att en viss person förbjuds att uppehålla sig inom ett visst angett område om personen skapar otrygghet och begränsar andra personers möjlighet att röra sig fritt i samhället för att upprätthålla en viss persons eller grups heder. Området ska vara avgränsat. Det kan t.ex. röra sig om ett torg eller en marknadsplats. Tillträdesförbudet ska kunna meddelas för en bestämd period som högst får vara tre månader och ska därefter kunna förlängas med ytterligare högst tre månader. När ett beslut om tillträdesförbud övervägs ska hänsyn tas till det

intrång eller men i övrigt som det skulle innebära för den som beslutet gäller. Ett tillträdesförbud ska kunna meddelas muntligen på plats av en polis och ska gälla omedelbart. Det muntliga beskedet ska därefter snarast följas upp med en skriftlig bekräftelse. Tillträdesförbudet ska därefter alltid prövas i domstol. Överträdelse av tillträdesförbudet ska vara straffbelagt och kunna leda till fängelse.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

6. Rättsväsendets kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, punkt 8 (M)

av Mats Green (M), Johan Hultberg (M) och Erik Ottoson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 9 och

bifaller delvis motion

2019/20:3277 av Amineh Kakabaveh (-) yrkande 5.

Ställningstagande

Att införa hedersmotiv som en försvårande omständighet när straff mäts ut är en tydlig markering från samhället och kan bidra till att heder som motiv uppmärksammas i större utsträckning i det polisiära arbetet. För att fler hedersrelaterade brott ska lagföras behöver samtidigt kunskapen inom rättsväsendet öka. Det behövs en bättre kunskap inom en bredare krets och specialiserade poliser och åklagare bör inrättas för att stödja hanteringen av hedersbrott.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

7. Omhändertagande av och förhör med unga, punkt 9 (M)

av Mats Green (M), Johan Hultberg (M) och Erik Ottoson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 10–12.

Ställningstagande

Ett omedelbart omhändertagande av ett barn eller en ung människa som befinner sig i en uppenbart riskfylld miljö i en hederskontext är ett måste för att kunna skydda offret i samband med det akuta skedet. Det är också en förutsättning för att den utsatte ska våga lämna uppgifter som möjliggör ett åtal. Ett visst stöd för ett ingripande och ett omhändertagande från polisen i en hederskontext ges i polislagen, men lagstiftningen upplevs som svårtolkad. Vi vill därför att lagstiftningen tydliggörs så att polisen ges möjlighet att omhänderta unga i en hederskontext för att skydda dem eller säkerställa att den fortsatta utredningen inte försvåras.

Om förhör hålls med ett barn som misstänks vara utsatt för hedersrelaterad brottslighet ska vårdnadshavare enligt lag underrättas så snart som möjligt, såvida det inte innebär att utredningen försvåras. Det innebär problem i de fall socialtjänsten inte har beslutat om att omedelbart omhänderta barnet med stöd av LVU i samband med förhöret. Det kan innebära osäkerhet för barnet som då är utlämnad till familjen. Därför bör underrättelser till vårdnadshavare kunna skjutas upp om de är till men för barnet. Av samma skäl bör det finnas en möjlighet att underlåta att underrätta vårdnadshavarna om det finns en vag misstanke om att barnet far illa i hemmet, även om undersökningen måste läggas ned.

När ett barn under 15 år bevitnat hedersvåld måste vårdnadshavarna ge sitt godkännande för att polisen ska kunna genomföra ett förhör. Lagen är inte utformad med tanke på en hederskontext. Det måste finnas möjligheter för polisen att i vissa fall hålla ett förhör oavsett vårdnadshavarnas medgivande.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

8. Övriga frågor om hedersrelaterat våld och förtryck, punkt 10 (SD)

av Adam Marttinen (SD), Michael Rubbestad (SD) och Tobias Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD) yrkande 29 och avslår motionerna

2019/20:405 av Solveig Zander (C) yrkande 1,

2019/20:2621 av John Weinerhall (M) yrkande 3 och

2019/20:2624 av Lotta Olsson (M).

Ställningstagande

Vi vill att regeringen tillsätter en utredning som ska utreda möjligheterna att kriminalisera underlåtelse att ingripa vid hedersrelaterade brott eller underlåtelse att anmäla hedersrelaterade brott till polisen. Eftersom de som utövar hedersförtryck i många fall är fler än de som står för det fysiska våldet och kränkningarna anser vi att även de medskyldiga bör stå till svars för sin medverkan.

9. Förbättrade möjligheter att verka proaktivt mot anhöriga, punkt 13 (M, KD)

av Ingemar Kihlström (KD), Mats Green (M), Johan Hultberg (M), Erik Ottoson (M) och Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 13 och

2019/20:3124 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 17.

Ställningstagande

I t.ex. Storbritannien kan domstolar utfärda förelägganden eller förbud till skydd för den som löper risk att giftas bort med tvång. Det kan exempelvis innebära att någon ska upphöra med hot och våld eller avslöja var ett offer befinner sig alternativt att en individ inte får föras utomlands eller att en bortförd individ ska föras tillbaka. Den som bryter mot ett föreläggande kan få olika typer av sanktioner, såsom vite eller fängelse. Vi anser att möjligheter att agera proaktivt i förhållande till anhöriga bör införas i Sverige på liknande sätt.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

10. Skärpt lagstiftning mot tvångsäktenskap, punkt 14 (SD)

av Adam Martinen (SD), Michael Rubbestad (SD) och Tobias Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:607 av Mikael EskilanderSSon m.fl. (SD) yrkandena 20 och 21,
bifaller delvis motion
2019/20:2745 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 2 och
avslår motion
2019/20:2745 av Juno Blom m.fl. (L) yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

År 2014 infördes en lagskärpning med syftet att förhindra tvångsäktenskap men hittills har få dömts för brottet trots att flera förundersökningar har öppnats och inget tyder på att tvångsäktenskap som företeelse skulle ha försvunnit. En kunskapsbrist och eventuell brist på rutiner för att hantera dessa ärenden tycks förekomma. För att undvika att unga utsätts för tvångsäktenskap är det viktigt att lagen fungerar som det är tänkt. Det är redan olagligt att på olika sätt tvinga någon till äktenskap men då det fortfarande förekommer är det nödvändigt att genom lag ytterligare markera mot äktenskap som inte ingås frivilligt av båda parterna. Därför anser vi att lagen mot tvångsäktenskap ska skärpas och att utländska medborgare som döms för allvarligare brott ska utvisas. Straffet bör vidare stå i proportion till brottet eftersom den person som utsätts för tvångsäktenskapet har berövats möjligheten att välja sitt eget liv.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

11. Kriminalisering av försök, förberedelse och stämpling till vilseledande till äktenskapsresa, punkt 15 (M)

av Mats Green (M), Johan Hultberg (M) och Erik Ottoson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:2745 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 6 och
2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

I dag är stämpling, förberedelse eller försök till brottet vilseledande till tvångsäktenskapsresa inte kriminaliserat. Genom en kriminalisering skulle polis och andra myndigheter kunna ingripa mot brotten på ett tidigare stadium och därmed lättare förhindra att någon förs ut från landet ofrivilligt. Frågan har utretts av regeringen men utan att leda till en utvidgad kriminalisering. Flera skäl talar dock för att vi bör införa ett sådant straffstadgande. Denna bestämmelse skulle på grund av bevisvärigheter sannolikt sällan kunna

användas i domstol men det skulle ge en viktig preventiv signal till den som överväger att t.ex. försöka lura sitt barn att följa med utomlands för att där genomföra en vigsel.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

12. Behovet av mer kunskap om könsstympning, punkt 16 (KD)

av Ingemar Kihlström (KD) och Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3124 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 18.

Ställningstagande

Både förberedelse till och underlåtenhet att avslöja könsstympning är straffbart i Sverige. Icke desto mindre sker det om och om igen i vårt land. Mer kunskap om brottet krävs inom rättsväsen, skolor och sociala myndigheter. Den nuvarande lagen skärptes 2017, och för könsstympning är påföljden mellan två och sex års fängelse, oavsett om ingreppet utförs här i Sverige eller utanför Sverige. Det är ett viktigt steg men mycket mer behöver göras i förebyggande syfte. Vi tror att ökad kunskap om brottet är en viktig del i det arbetet.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

13. Ökad tillämpning av bestämmelserna om äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott och vilseledande till äktenskapsresa, punkt 18 (SD)

av Adam Marttinen (SD), Michael Rubbestad (SD) och Tobias Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Kriminaliserandet av äktenskapstvång av olika typer, inklusive det barnäktenskapsbrott som nu föreslås i propositionen, tar sikte på ingåendet av dessa äktenskap. Det är nödvändiga reformer för barns rätt till sitt eget liv som genomförs. Eftersom det finns ett förbud mot retroaktiv strafflagstiftning får dock de barn, i dag i vissa fall vuxna, som tidigare tvingats till detta inget skydd av det nu föreslagna brottet. Vi vill därför att det utreds hur dessa ska kunna få del av det skydd som nu föreslås. En lösning skulle kunna vara att göra denna typ av brott till perdurerande brott. Det skulle innebära att brottet är pågående till dess att tvånget och äktenskapet upphör. Detta har föreslagits i några remissvar.

Tvånget att vara kvar i ett äktenskap är fortfarande ett problem som regeringen inte har beaktat i tillräcklig grad. Vi anser därför att en utredning bör tillsättas som ska föreslå ökad tillämplighet av det föreslagna brottet eller föreslå ett nytt brott som omfattar tvånget att vara kvar i ett äktenskap. Ytterligare en åtgärd kan vara att civilrättsligt upphäva alla äktenskap som är av det slag som propositionen och rubriceringarna omfattar.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

14. Kriminalisering av att vara gift med en minderårig, punkt 19 (SD)

av Adam Marttinen (SD), Michael Rubbestad (SD) och Tobias Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör tillsätta en utredning för att ta fram förslag som innebär en kriminalisering av att vara gift med en minderårig, oavsett hur äktenskapet eller de äktenskapsliknande förbindelserna kommit till. I Sverige ska barnäktenskap inte förekomma, oavsett om man kan visa på att sådana tillkommit genom det tvång som redan har kriminaliserats.

15. Revidering av straffskalorna för barnäktenskapsbrott, äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa, punkt 20 (SD)

av Adam Marttinen (SD), Michael Rubbestad (SD) och Tobias Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att den föreslagna påföljden för barnäktenskapsbrott – fängelse i högst fyra år – är för mild, särskilt mot bakgrund av att straffskalan är samma som för äktenskapstvång. Brott mot barn har enligt vår uppfattning alltid ett högre skyddsvärde än andra brott. En utredning bör få i uppdrag att revidera straffskalorna för samtliga brott som berörs i propositionen, dvs. barnäktenskapsbrott, äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa, då straffskalorna inte i tillräcklig grad motsvarar det klander som dessa gärningar medför.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det vi nu har anfört.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2019/20:131 Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i passlagen (1978:302).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Följdmotionerna

2019/20:3560 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V):

1. Riksdagen avslår proposition 2019/20:131 i den del som handlar om ett utreseförbud.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag om utreseförbud där kriterierna för riskbedömning enligt den föreslagna bestämmelsen tydliggörs och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3586 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny brottsrubricering för hedersbrott och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utreda hur bestämmelserna om äktenskapstvång, barnnäktenskapsbrott och vilseledande till äktenskapsresa kan tillämpas i fler fall än i dag och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utreda hur en kriminalisering av att vara gift med en minderårig kan utformas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om revidering av straffskalor för äktenskapstvång, barnnäktenskapsbrott och vilseledande till äktenskapsresa och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3588 av Johan Forssell m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med lagstiftning om en särskild brottsrubricering för hedersbrott skyndsamt efter det att utredningen Straffansvar för hedersrelaterat våld och förtryck (dir. 2019:43) presenterat sitt slutbetänkande, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över om ytterligare omständigheter bör utgöra skäl för utreseförbud och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2019/20

2019/20:405 av Solveig Zander (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge skydd för yrkesgrupper som arbetar med att placera och skydda barn som utsätts för hedersvåld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:607 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det straffbart att ingå eller på något sätt bidra till barnäktenskap i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även inofficiella barnäktenskap ska kunna straffas och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffet för barnäktenskap ska vara kännbart och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen mot tvångsäktenskap ska skärpas så att straffet blir längre och bättre motsvarar brottets karaktär och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen mot tvångsäktenskap ska skärpas så att brottet normalt leder till utvisning och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:646 av Désirée Pethrus (KD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur man ska kunna beslagta pass och utfärda reseförbud för att förhindra bortförande för tvångsgifte utomlands och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast möjligt bör återkomma med ett förslag om särskild brottsrubricering i fråga om hedersvåld och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:821 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla som på något sätt bidrar till att ett barnäktenskap kommer till stånd ska bära straffansvar för detta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i den mån det är möjligt ska utländska medborgare utvisas ur landet vid straff för barnäktenskap, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2019/20:1341 av Louise Meijer (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en egen brottsrubricering för hedersbrott samt att hedersbrott ska vara straffskärpande och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1342 av Louise Meijer (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en egen brottsrubricering för oskuldskontroller bör införas och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1846 av Lawen Redar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa hedersrubricering alternativt hedersmotiv som straffskärpningsgrund i brottsbalken och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2621 av John Weinerhall (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utreseförbud och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om passlagen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell handlingsplan mot hedersförtryck och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2624 av Lotta Olsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över rubriceringen "hedersbrott" för att ändra till annat lämpligt namn och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hedersbrott och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2745 av Juno Blom m.fl. (L):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om straffskalan för äktenskapstvång och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om straffskalan för vilseledande till tvångsaktenskapsresa och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om preskriptionstiden för äktenskapstvång och vilseledande till tvångsaktenskapsresa och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om särskild straffbestämmelse för barnäktenskap och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriminalisering av stämpling eller försök till vilseledande till tvångsaktenskapsresa och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2797 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det straffbart att ingå eller på något sätt bidra till barnäktenskap i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även inofficiella barnäktenskap ska kunna straffas och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffet för barnäktenskap ska vara kännbart och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2828 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en särskild brottsrubricering för hedersbrott och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa det nya brottet ”olaga frihetsbegränsning” och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2833 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en särskild brottsrubricering för hedersbrott och tillkännager detta för regeringen.

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet för dem som utsätts för oskuldskontroller och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett särskilt brott som förbjuder tvång och otillbörliga påtryckningar som syftar till att upprätthålla heder och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3064 av Johan Forssell m.fl. (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med en straffskärpningsgrund och en särskild brottsrubricering för hedersbrott betydligt tidigare än 2022 och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera stämpling, förberedelse eller försök till vilseledande till tvångsåktenskapsresa och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera de s.k. moralpoliserna genom ett särskilt brott, olaga frihetsbegränsning, som förbjuder tvång och otillbörliga påtryckningar som syftar till att upprätthålla heder, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en kartläggning av förekomsten av moralpoliser som begränsar människors frihet genom påtryckningar och tvång att följa informella regler, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa moralpolisernas tillträde till allmänna platser genom en möjlighet att meddela tillträdesförbud för personer som skapar otrygghet och begränsar andra personers rörelsefrihet i hederns namn, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kunskapen inom rättsväsendet om hedersrelaterat våld och förtryck bör förbättras samt att specialiserade poliser och åklagare ska finnas för att stödja hanteringen av hedersbrott och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra lagen så att polisen kan omhänderta unga i en hederskontext för att skydda dem eller för att säkerställa att den fortsatta utredningen inte försvåras och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska finnas möjlighet för polisen att skjuta upp eller låta bli att underrätta vårdnadshavare om att ett förhör med ett barn ägt rum om det är till men för barnet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att polisen ska kunna höra barn som är under 15 år som vittnen även utan

- vårdnadshavares godkännande i vissa fall och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa möjligheterna att verka proaktivt mot anhöriga till den som löper risk att giftas bort mot sin vilja, t.ex. genom föreläggande eller förbud av domstol, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett utreseförbud i lagstiftningen för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3118 av Ebba Hermansson m.fl. (SD):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriminalisering av utfärdandet eller underlättandet av tvångs- och barnäktenskap liksom motsvarande äktenskapsliknande förbindelser, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det straffbart att ingå eller på något sätt bidra till barnäktenskap i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även inofficiella barnäktenskap ska kunna straffbeläggas och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utreseförbud vid misstanke om att ett barn riskerar att giftas bort eller utsättas för könsstympning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny brottsrubricering för brott med hedersmotiv och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kraftiga skärpningar av de straff som utdelas för all form av hedersrelaterad brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda eventuella lagändringar som möjliggör att även de som underblåser hedersrelaterat förtryck men inte själva utför våldshandlingar kan ställas till svars, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2019/20:3124 av Désirée Pethrus m.fl. (KD):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att utfärda en domstolsorder i likhet med brittisk modell för forced marriage protection order och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av mer kunskap om könsstympning inom rättsväsen, skola och sociala myndigheter och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3172 av Markus Wiechel (SD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hårda straff för hedersrelaterat våld och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hedersbrott som egen kategori i brottsbalken och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett straffrättsligt ansvar för vårdnadshavare som inte förhindrar könsstympning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utreseförbud om det finns en risk att resan syftar till tvångsgifte eller könsstympning och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3189 av Mats Green m.fl. (M):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en särskild brottsrubricering för hedersbrott med grov fridskränkning som förebild och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa hedersmotiv som en egen försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera de s.k. moralpoliserna genom ett särskilt brott, olaga frihetsbegränsning, som förbjuder tvång och otillbörliga påtryckningar som syftar till att upprätthålla heder, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C):

53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för fler fällande domar för könsstympning och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3268 av Sultan Kayhan m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bortförda barn och ungdomar och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3277 av Amineh Kakabaveh (-):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vårt lands rättsvårdande myndigheter – domare, åklagare m.fl. – bör genomgå en utbildning i hur hedersförtrycket uppstått, vidmakthålls och fungerar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2019/20:3360 av Gulan Avcı m.fl. (L):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 4 c, 4 d och 10 §§ och 29 kap. 2 § brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.4 c §¹

Den som genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår en person att ingå ett äktenskap som är giltigt i den stat där det ingås, i den stat enligt vars lag det ingås eller i en stat i vilken minst en av makarna är medborgare eller har hemvist döms för äktenskapstvång till fängelse i högst fyra år.

Den som, *i annat fall än som avses i 1 a §*, genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår en person att ingå ett äktenskap som är giltigt i den stat där det ingås, i den stat enligt vars lag det ingås eller i en stat i vilken minst en av makarna är medborgare eller har hemvist döms för äktenskapstvång till fängelse i högst fyra år.

Detsamma gäller den som på sätt som anges i första stycket förmår någon att ingå en äktenskapsliknande förbindelse, om den ingås enligt regler som gäller inom en grupp och som

1. innebär att parterna betraktas som makar och anses ha rättigheter eller skyldigheter i förhållande till varandra, och
2. innefattar frågan om upplösning av förbindelsen.

Den som begår en gärning som avses i första eller andra stycket mot en person som inte har fyllt arton år, döms för barnäktenskapsbrott till fängelse i högst fyra år. För barnäktenskapsbrott döms också den som i annat fall förmår eller tillåter en person som inte har fyllt arton år att ingå ett äktenskap som är giltigt på sätt som anges i första stycket eller en äktenskapsliknande förbindelse enligt vad som anges i andra stycket. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omstän-

¹ Senaste lydelse 2014:381.

digheten att den andra personen inte fyllt arton år.

4 d §²

Den som genom vilseledande förmår en person att resa till en annan stat än den där han eller hon bor, i syfte att personen *genom olaga tvång eller utnyttjande av hans eller hennes utsatta belägenhet ska förmås att ingå ett sådant äktenskap eller en sådan äktenskapsliknande förbindelse som avses i 4 c §*, döms för *vilseledande till tvångsäktenskapsresa* till fängelse i högst två år.

Den som, *i annat fall än som avses i 1 a §*, genom vilseledande förmår en person att resa till en annan stat än den där han eller hon bor, i syfte att personen *ska utsättas för en sådan gärning som anges i 4 c §*, döms för *vilseledande till äktenskapsresa* till fängelse i högst två år.

10 §³

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel, grov människoexploatering eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse eller stämpling till människoexploatering, grovt olaga tvång, äktenskapstvång eller grovt olaga hot och för försök eller förberedelse till dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel, grov människoexploatering eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse eller stämpling till människoexploatering, grovt olaga tvång, äktenskapstvång, *barnäktenskapsbrott* eller grovt olaga hot och för försök eller förberedelse till dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

29 kap.

2 §⁴

Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt beaktas

1. om den tilltalade avsett att brottet skulle få allvarigare följder än det faktiskt fått,
2. om den tilltalade visat stor hänsynslöshet,
3. om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig,
4. om den tilltalade utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende,

² Senaste lydelse 2014:381.

³ Senaste lydelse 2018:601.

⁴ Senaste lydelse 2019:839.

5. om den tilltalade förmått någon annan att medverka till brottet genom tvång, svek eller missbruk av hans eller hennes ungdom, oförstånd eller beroende ställning,

6. om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering,

7. om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan liknande omständighet,

8. om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person, *eller*

9. om brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående innehaft ett uppdrag som förtroendevald i stat, kommun, region, Sametinget eller Europaparlamentet.

8. om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person,

9. om brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående innehaft ett uppdrag som förtroendevald i stat, kommun, region, Sametinget eller Europaparlamentet, *eller*

10. om ett motiv för brottet varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §²

En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärder som endast avser måls beredande,
2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,
3. vid beslut som endast avser rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende, och

4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som endast avser beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, får utföras av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en allmän förvaltningsdomstol, en allmän domstol eller en hyresnämnd. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,
2. mål om bevissäkring och betalningssäkring enligt skatteförfarandelagen (2011:1244), om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om en uppgifts eller handlings undantagande från kontroll enligt skatteförfarandelagen eller någon annan skatteförfattning,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet enligt 34 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, *mål om tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag*, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet enligt 34 a §

¹ Lagen omtryckt 1981:1323.

² Senaste lydelse 2019:471.

lag, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om vård i enskildhet enligt 14 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma lag, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om vård i enskildhet enligt 14 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål om preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,

5. mål enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner eller lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet,

6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken,

7. mål enligt lagen (2004:629) om trängselskatt, och

8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem och lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

3 Förslag till lag om ändring i passlagen (1978:302)

Härigenom föreskrivs i fråga om passlagen (1978:302)

dels att nuvarande 7 a § ska betecknas 7 b §,

dels att den nya 7 b, 8, 12 och 18 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 7 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 a §

Ansökan om pass ska, utöver vad som anges i 7 §, avslås om sökanden är underkastad ett utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller ett tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag.

Om det finns hinder mot att utfärda ett pass enligt första stycket och sökanden har meddelats ett tillfälligt undantag från utreseförbudet enligt 31 i § samma lag, har sökanden rätt att på ansökan få ett provisoriskt pass utfärdat om inte annat följer av denna lag.

7 a §

Ansökan om vanligt pass ska, utöver vad som anges i 7 §, avslås om det inom de senaste fem åren före ansökan har utfärdats tre vanliga pass för sökanden och det inte finns särskilda skäl att bifalla ansökan.

Om det finns hinder mot att utfärda ett vanligt pass enligt första stycket, har sökanden rätt att på ansökan få ett provisoriskt pass utfärdat. Detta förutsätter dock att sökanden har behov av ett pass för en resa och att annat inte följer av denna lag.

7 b §¹

Ansökan om vanligt pass ska, utöver vad som anges i 7 och 7 a §§, avslås om det inom de senaste fem åren före ansökan har utfärdats tre vanliga pass för sökanden och det inte finns särskilda skäl att bifalla ansökan.

8 §²

Skall passansökan *ej* avslås enligt 7 § men framkommer i ärendet att sökanden är skäligen misstänkt för ett brott, för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än

Om en passansökan *inte ska* avslås enligt 7 § men *det* framkommer i ärendet att sökanden är skäligen misstänkt för ett brott, för vilket *det* inte är föreskrivet lindrig-

¹ Senaste lydelse av tidigare 7 a § 2016:135.

² Senaste lydelse 1985:931.

fängelse i sex månader, *skall* passmyndigheten underrätta den som leder förundersökningen. Pass får i *sådant* fall *ej* utfärdas innan en vecka har *förflutit* från det under rättelsen lämnades, *med mindre* undersökningsledaren medger det.

are straff än fängelse i sex månader, *ska* passmyndigheten underrätta den som leder förundersökningen. Pass får i *så* fall *inte* utfärdas innan en vecka har *gått* från det *att* underrättelsen lämnades, *om inte* undersökningsledaren medger det.

Vad som sägs i första stycket ska även gälla om sökanden är skäligen misstänkt för äktenskapstvång eller barnäktenskapsbrott enligt 4 kap. 4 c § brottsbalken eller brott enligt 2 § andra stycket lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor eller försök, förberedelse eller stämpling till något av dessa brott.

12 §³

Passmyndigheten *skall* återkalla gällande pass, om

1. passinnehavaren har förlorat eller efter ansökan har befriats från sitt svenska medborgarskap,

2. passet avser barn under arton år och barnets vårdnadshavare eller, om barnet vistas här i landet och står under vårdnad av båda föräldrarna, en av dem begär att passet *skall* återkallas och det inte finns synnerliga skäl mot återkallelse,

3. passinnehavaren, som är efterlyst och *skall* omhändertas omedelbart vid anträffandet, uppehåller sig utomlands och det av särskilda skäl är motiverat att passet återkallas,

4. passinnehavaren genom en dom som har *vunnit* laga kraft har dömts till frihetsberövande påföljd, som inte har börjat verkställas, och det finns sannolika skäl att anta, att han eller hon har för avsikt att undandra sig verkställigheten,

5. passinnehavaren avtjänar fängelsestraff och den sammanlagda tiden att avtjäna är fängelse i

Passmyndigheten *ska* återkalla ett gällande pass, om

1. passinnehavaren har förlorat eller efter ansökan har befriats från sitt svenska medborgarskap,

2. passet avser barn under arton år och barnets vårdnadshavare eller, om barnet vistas här i landet och står under vårdnad av båda föräldrarna, en av dem begär att passet *ska* återkallas och det inte finns synnerliga skäl mot återkallelse,

3. *en* passinnehavaren, som är efterlyst och *ska* omhändertas omedelbart vid anträffandet, uppehåller sig utomlands och det av särskilda skäl är motiverat att passet återkallas,

4. passinnehavaren genom en dom som har *fått* laga kraft har dömts till frihetsberövande påföljd, som inte har börjat verkställas, och det finns sannolika skäl att anta att han eller hon har för avsikt att undandra sig verkställigheten,

5. passinnehavaren avtjänar fängelsestraff och den sammanlagda tiden att avtjäna är fängelse i

³ Senaste lydelse 2006:434.

minst ett år och innehavaren inte har villkorligt *frigivits*,

6. passinnehavaren genomgår slutna ungdomsvård och den sammanlagda vårdtiden är minst ett år,

7. passinnehavaren genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,

8. hinder mot *bifall till passansökan* enligt 7 § *förelåg* vid tiden för passets utfärdande och hindret fortfarande består, *eller*

9. annan än den för vilken passet är utställt förfogar över passet.

minst ett år och innehavaren inte har villkorligt *frigetts*,

8. *det fanns* hinder mot att *bevilja* passansökan enligt 7 § vid tiden för passets utfärdande och hindret fortfarande består,

9. *någon* annan än den för vilken passet är utställt förfogar över passet, *eller*

10. *passinnehavaren är underkastad ett utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller ett tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag.*

Särskilt pass *skall* dessutom återkallas, när de skäl som har föranlett passets utfärdande inte längre finns.

Vad som sägs i första stycket 2 *skall* inte gälla i det fall pass utfärdats utan vårdnadshavares medgivande enligt 11 § andra stycket.

Ett särskilt pass *ska* dessutom återkallas, när de skäl som har föranlett passets utfärdande inte längre finns.

Vad som sägs i första stycket 2 *ska* inte gälla i det fall pass *har* utfärdats utan vårdnadshavares medgivande enligt 11 § andra stycket.

Vad som sägs i första stycket 10 ska inte gälla i det fall pass har utfärdats enligt 7 a § andra stycket eller 11 §.

18 §

Passmyndighet får besluta att pass *skall omhändertagas*, om

1. fråga om återkallelse av passet enligt 12 § första stycket 2 *eller* 4 har uppkommit och *fara föreligger* att passinnehavaren reser ut ur landet innan beslut om återkallelse hinner meddelas,

2. framställning enligt 24 eller 25 § har beslutats och *fara föreligger* att passinnehavaren reser ut ur landet innan fråga om återkallelse av passet eller begränsning av dess giltighet har slutbehandlats.

Bestämmelserna i 17 § tillämpas också när beslut om omhändertagande har meddelats enligt första stycket.

Om pass som omhändertagits enligt första stycket 1 *ej* återkallats

Passmyndigheten får besluta att pass *ska omhändertas*, om

1. fråga om återkallelse av passet enligt 12 § första stycket 2, 4 *eller* 10 har uppkommit och *det finns risk* att passinnehavaren reser ut ur landet innan beslut om återkallelse hinner meddelas,

2. framställning enligt 24 eller 25 § har beslutats och *det finns risk* att passinnehavaren reser ut ur landet innan fråga om återkallelse av passet eller begränsning av dess giltighet har slutbehandlats.

Om pass som *har* omhändertagits enligt första stycket 1 *inte har*

inom en vecka efter passets omhändertagande, *skall* innehavaren *beredas* tillfälle att *återfå* passet. Pass som omhändertagits enligt första stycket 2 *skall* förvaras av passmyndigheten *till dess* frågan om återkallelse eller begränsning har avgjorts slutligt.

återkallats inom en vecka efter passets omhändertagande, *ska* innehavaren *ges* tillfälle att *få tillbaka* passet. Pass som *har* omhändertagits enligt första stycket 2 *ska* förvaras av passmyndigheten *tills* frågan om återkallelse eller begränsning har avgjorts slutligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

dels att 1, 34, 35, 37, 39, 40 och 41 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 44 § ska lyda ”Straff”,

dels att det ska införas tio nya paragrafer, 31 a–31 i och 45 §§, och närmast före 31 a § en ny rubrik av följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Den som är under 18 år ska dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22 och 24 §§.

Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22, 24 och 31 a §§.

Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande.

Utreseförbud

31 a §

Om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas, ska han eller hon förbjudas att lämna Sverige (utreseförbud).

31 b §

Beslut om utreseförbud meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden.

¹ Senaste lydelse 2012:777.

Ansökan ska innehålla en redogörelse för

- 1. den unges förhållanden,*
- 2. de omständigheter som utgör grund för att den unge behöver skyddas genom ett utreseförbud,*
- 3. tidigare vidtagna åtgärder,*
- 4. hur relevant information lämnats till den unge,*
- 5. vilket slags relevant information som lämnats, och*
- 6. den unges inställning.*

31 c §

Om ett utreseförbud har meddelats ska socialnämnden inom sex månader från dagen för beslutet pröva om utreseförbudet ska upphöra. Denna fråga ska därefter prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.

Om det inte längre finns skäl för ett utreseförbud, ska socialnämnden besluta att utreseförbudet ska upphöra.

Ett utreseförbud upphör senast när den unge fyller 18 år.

31 d §

Socialnämnden får besluta om tillfälligt utreseförbud, om

- 1. det är sannolikt att ett utreseförbud behövs, och*
- 2. rättens beslut om utreseförbud inte kan avvaktas med hänsyn till risken för att den unge förs utomlands eller lämnar Sverige.*

Om socialnämndens beslut om tillfälligt utreseförbud inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om ett sådant förbud. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

När socialnämnden har ansökt om utreseförbud, får även rätten besluta om ett tillfälligt utreseförbud.

31 e §

Om socialnämnden har beslutat om ett tillfälligt utreseförbud, ska det beslutet underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Beslutet och handlingarna i ärendet ska tillställas rätten.

Förvaltningsrätten ska pröva beslutet så snart det kan ske. Om det inte finns synnerliga hinder, ska prövningen ske inom en vecka från den dag då beslutet och handlingarna kom in till rätten.

Om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid, upphör det tillfälliga utreseförbudet.

Om socialnämnden har beslutat om ett tillfälligt utreseförbud efter det att nämnden har ansökt om ett utreseförbud, ska beslutet underställas den rätt som prövar frågan om utreseförbudet. Första–tredje styckena gäller också vid ett sådant beslut.

31 f §

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om tillfälligt utreseförbud, ska socialnämnden inom fyra veckor från dagen för förvaltningsrättens beslut ansöka om ett utreseförbud. Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning gör det nödvändigt.

31 g §

Ett tillfälligt utreseförbud upphör

1. om en ansökan om utreseförbud inte har gjorts inom den tid som anges i 31 f § och inte heller förlängning av tiden har begärts, eller

2. när rätten avgör frågan om utreseförbud.

Om det inte längre finns skäl för ett tillfälligt utreseförbud, ska socialnämnden besluta att detta genast ska upphöra. Ett sådant

beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om utreseförbud.

31 h §

Beslut om utreseförbud eller tillfälligt utreseförbud hindrar inte beslut enligt 21 a § första stycket.

Ett utreseförbud eller ett tillfälligt utreseförbud upphör när ett beslut enligt 21 a § första stycket har verkställts.

31 i §

Socialnämnden får för en viss resa besluta om ett tillfälligt undantag från ett utreseförbud. Sådant beslut får endast fattas om det inte finns någon risk för att den unge förs utomlands eller lämnar Sverige eller under resan förs eller beger sig till annat land i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas.

34 §²

Om den unge är omhändertagen eller om ett tillfälligt flyttningsförbud har meddelats, ska förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan om vård, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård *eller* flyttningsförbud kom in. Förvaltningsrätten får förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

Om den unge är omhändertagen eller om ett tillfälligt flyttningsförbud *eller* ett tillfälligt utreseförbud har meddelats, ska förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan om vård, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård, flyttningsförbud *eller* utreseförbud kom in. Förvaltningsrätten får förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

35 §³

I mål om beredande eller upphörande av vård, flyttningsförbud *eller* fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt

I mål om beredande eller upphörande av vård, flyttningsförbud, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård *eller* utreseförbud

² Senaste lydelse 2019:472.

³ Senaste lydelse 2019:472.

denna lag ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövt. Muntlig förhandling ska alltid hållas, om någon part begär det. Parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, får rätten förordna att han eller hon ska hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

enligt denna lag ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövt. Muntlig förhandling ska alltid hållas, om någon part begär det. Parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

37 §

Vid handläggning i kammarrätt av andra mål enligt denna lag än mål om omedelbart omhändertagande *och* tillfälligt flyttningsförbud *skall* nämndemän ingå i rätten.

Vid handläggning i kammarrätt av andra mål enligt denna lag än mål om omedelbart omhändertagande, tillfälligt flyttningsförbud *och tillfälligt utreseförbud ska* nämndemän ingå i rätten.

39 §⁴

I mål och ärenden om beredande av vård enligt 2 eller 3 §, omedelbart omhändertagande enligt 6 eller 6 a §, fortsatt omhändertagande enligt 9 a §, upphörande av fortsatt omhändertagande enligt 9 b §, upphörande av vård enligt 21 §, flyttningsförbud enligt 24 §, upphörande av flyttningsförbud enligt 26 § eller vid överklagande enligt 41 § första stycket 1 ska offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

I mål och ärenden om beredande av vård enligt 2 eller 3 §, omedelbart omhändertagande enligt 6 eller 6 a §, fortsatt omhändertagande enligt 9 a §, upphörande av fortsatt omhändertagande enligt 9 b §, upphörande av vård enligt 21 §, flyttningsförbud enligt 24 §, upphörande av flyttningsförbud enligt 26 §, *utreseförbud enligt 31 a §, upphörande av utreseförbud enligt 31 c § eller tillfälligt utreseförbud enligt 31 d §* eller vid överklagande enligt 41 § första stycket 1 ska offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Behövs offentligt biträde både för den unge och för dennes vårdnadshavare, förordnas gemensamt biträde, om det inte finns motstridiga intressen mellan dem.

Vid överklagande enligt 42 § ska offentligt biträde förordnas för den som är under 15 år och som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

⁴ Senaste lydelse 2019:472.

Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnd eller social distriktsnämnd förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

40 §

Beslut om omedelbart omhändertagande, om förebyggande insatser eller om tillfälligt flyttningsförbud gäller omedelbart.

Andra beslut av socialnämnden enligt denna lag gäller omedelbart, om nämnden inte *förordnar* något annat.

Rätten får *förordna* att andra beslut som rätten har meddelat *skall* gälla omedelbart.

Beslut om omedelbart omhändertagande, om förebyggande insatser, om tillfälligt flyttningsförbud eller om tillfälligt utreseförbud gäller omedelbart.

Andra beslut av socialnämnden enligt denna lag gäller omedelbart, om nämnden inte *bestämmer* något annat.

Rätten får *bestämma* att andra beslut som rätten har meddelat *ska* gälla omedelbart.

41 §⁵

Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, när nämnden har

1. beslutat om var vården av den unge ska inledas eller beslutat i fråga om att flytta den unge från det hem där han eller hon vistas,

2. beslutat i fråga om fortsatt vård med stöd av lagen,

3. med stöd av 14 § beslutat i fråga om umgänge eller beslutat att den unges vistelseort inte ska röjas,

4. fattat beslut enligt 22 § eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra att gälla,

5. med stöd av 31 § beslutat i fråga om umgänge,

6. beslutat i fråga om fortsatt flyttningsförbud, eller

7. beslutat i fråga om upphörande av ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

6. beslutat i fråga om fortsatt flyttningsförbud,

7. beslutat i fråga om upphörande av ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård,

8. beslutat i fråga om fortsatt utreseförbud, eller

9. beslutat i fråga om tillfälligt undantag från ett utreseförbud.

Andra beslut av nämnden enligt denna lag får inte överklagas.

Rättens beslut enligt 8 § i fråga om förlängd ansökningstid och enligt 32 § om läkarundersökning får inte överklagas.

Rättens beslut enligt 8 och 31 f §§ i fråga om förlängd ansökningstid och enligt 32 § om läkarundersökning får inte överklagas.

45 §

Den som för ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud eller ett tillfälligt utreseförbud

⁵ Senaste lydelse 2019:472.

*döms till fängelse i högst två år.
För försök döms det till ansvar
enligt 23 kap. brottsbalken.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

5 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 4 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

4 §¹

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8 och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27 och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8 och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27, 31 b, 31 d, 31 i och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Första stycket gäller även i ärenden enligt 6 kap. 14 § om samtycke vägras och beslut enligt 9 kap. 3 § om att föra talan om återkrav enligt 9 kap. 1 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

¹ Senaste lydelse 2019:473.

BILAGA 3

Socialutskottets yttrande 2019/20:SoU3y

Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har beslutat att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2019/20:131 Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet och motioner i de delar som berör socialutskottet.

Socialutskottet begränsar sitt yttrande till frågor om utreseförbud och motionerna 2019/20:3588 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2 och 2019/20:3560 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkandena 1 och 2. Motionsyrkandena rör frågor om skäl för utreseförbud och kriterier för riskbedömning om utreseförbud.

Socialutskottet anser att justitieutskottet bör tillstyrka propositionen i berörda delar och avstyrka motionsyrkandena. I yttrandet finns två avvikande meningar (M, SD, V, KD).

Utskottets överväganden

Propositionen

Regeringen föreslår ett utreseförbud som ska skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller att könsstympas. Ett utreseförbud ska utgöra dels hinder mot att utfärda pass, dels skäl för att återkalla pass. Det ska vara straffbart att föra ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud. I denna del föreslås ändringar i lagen om vård av unga (LVU), socialtjänstlagen, lag om allmänna förvaltningsdomstolar och passlagen.

Skäl för utreseförbud

Regeringen anför (s. 68 f.) att det förekommer att barn med anknytning till Sverige förs utomlands även i andra syften än äktenskap och könsstympning och i samband därmed riskerar att fara illa. Exempelvis händer det att barn och unga skickas utomlands för att placeras i koranskolor eller i uppfostringsskolor. En ordning som enbart tar sikte på äktenskap och könsstympning innebär enligt regeringen till viss del att en särlösning införs för just dessa företeelser. En reglering med ett vidare tillämpningsområde som även omfattar personer som kan fara illa på något annat sätt kan enligt regeringen å andra sidan innebära svårigheter eftersom gränsdragningen mellan det brottsliga och det tillåtna i sådana fall kan vara otydlig. Det kan enligt regeringen dock inte uteslutas att ett mer generellt tillämpningsområde kan bli aktuellt i framtiden. En sådan fråga behöver då hanteras i särskild ordning. Mot denna bakgrund föreslår regeringen, i likhet med utredningen, att utreseförbud ska kunna meddelas för resor som syftar till att den unge utsätts för äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympning. Begreppet äktenskapsliknande förbindelse har samma innebörd som i 4 kap. 4 c § andra stycket brottsbalken.

Kriterier för riskbedömning

Regeringen föreslår (s. 64 f.) att om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas ska han eller hon förbjudas att lämna Sverige (utreseförbud).

Regeringen anför (s. 70 f.) att risknivån påtaglig risk gäller redan i dag för vård enligt både 2 och 3 §§ LVU och att socialnämnderna och domstolarna således är vana vid att göra bedömningar kopplade till denna nivå, vilket enligt regeringen kommer att underlätta för tillämpningen av utreseförbudet. Regeringen anför att enligt utredningen kan risk för bortförande föreligga om det t.ex. finns uppgifter med viss konkretion vilka har lämnats av barnet själv eller av barnets familj, släkt eller bekanta. Även uppgifter från det allmänna såsom förskola, skola, hälso- och sjukvården men även från

frivilligorganisationer kan läggas till grund för att det finns en risk för att barnet förs utomlands för att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas. Enligt regeringens mening stämmer den beskrivningen i stort överens med vad som anges i förarbetena om innebörden av rekvisitet påtaglig risk. Mot denna bakgrund anser regeringen att för att utreseförbud ska kunna meddelas måste risken för att barnet förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas vara påtaglig. Det innebär att det måste föreligga konkreta omständigheter som talar för en risk för att barnet förs utomlands eller lämnar Sverige i de angivna syftena. Subjektiva antaganden om en sådan risk eller ovidkommande omständigheter, t.ex. samhällsvärderingar eller inställning i trosfrågor, får enligt regeringen inte läggas till grund för utreseförbud. Det får enligt regeringen inte heller vara fråga om en obetydlig, oklar eller avlägsen risk. Riskbedömningen tar sikte på andra förhållanden än i 2 och 3 §§ LVU. Ordningen för riskbedömningen kan dock enligt regeringen i övrigt förutses ske på samma sätt som vid tvångsvård enligt 2 eller 3 § LVU. Något krav på att ett bortförande ska vara menligt för barnet uppställs inte eftersom det enligt regeringen redan ligger i sakens natur att det är skadligt för barn att föras utomlands eller lämna Sverige för att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas.

Motionerna

Skäl för utreseförbud

I kommittémotion 2019/20:3588 av Johan Forssell m.fl. (M) föreslås i yrkande 2 ett tillkännagivande om att regeringen bör se över om ytterligare omständigheter bör utgöra skäl för utreseförbud. Motionärerna hänvisar till att flera remissinstanser lyfter behovet av att utreseförbud kan behöva meddelas för resor med andra syften än äktenskap och könsstympning.

Kriterier för riskbedömning

I kommittémotion 2019/20:3560 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1 föreslås att riksdagen ska avslå propositionen i den del som handlar om ett utreseförbud. I yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett förslag om utreseförbud där kriterierna för riskbedömning enligt den föreslagna bestämmelsen tydliggörs. Motionärerna anför att den riskbedömning som socialtjänst och domstol ska göra när det gäller ett eventuellt utreseförbud skiljer sig påtagligt från den riskbedömning som ska göras när det handlar om tvångsvård enligt LVU. Motionärerna anför att kriterierna för riskbedömning enligt den föreslagna bestämmelsen om utreseförbud därför bör tydliggöras ytterligare.

Tidigare behandling i socialutskottet

Utskottet behandlade i betänkande 2018/19:SoU9 (s. 60) ett motionsyrkande om att socialnämnden bör ges rätt att besluta om utreseförbud om det är nödvändigt för att skydda ett barn från könsstymning, tvångsäktenskap eller liknande övergrepp. Utskottet konstaterade att det både i överenskommelsen i januari 2019 och i regeringsförklaringen bl.a. framkommit att kompetensen om och arbetet mot hedersrelaterat våld ska öka samt att det behövdes ett tydligt barnrättsperspektiv i arbetet mot hedersförtrycket. Utskottet lyfte även fram att regeringen i januari 2018 ingick en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) som bl.a. omfattade socialtjänstens arbete med att stödja personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstymning. Vidare anförde utskottet att länsstyrelserna har i uppdrag att stödja regionala resurscentrum för barn och vuxna som är utsatta eller riskerar att utsättas för våld av närstående eller hedersrelaterat våld och förtryck. Utskottet var inte berett att ta något initiativ med anledning av motionsyrkandet. Motionen avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2018/19:187).

Socialutskottets ställningstagande

Socialutskottet konstaterar att syftet med den föreslagna regleringen om utreseförbud är att skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller att könsstymmas. Socialutskottet ser positivt på de lagändringar som regeringen föreslår och ställer sig bakom propositionen i de delar som rör utskottets beredningsområde.

Regeringen anför att det förekommer att barn med anknytning till Sverige förs utomlands även i andra syften än äktenskap och könsstymning och i samband därmed riskerar att fara illa. Socialutskottet anser i likhet med regeringen att en ordning som enbart tar sikte på äktenskap och könsstymning till viss del innebär att en särlösning införs för just dessa företeelser men delar regeringens uppfattning att en reglering med ett vidare tillämpningsområde å andra sidan kan innebära svårigheter eftersom gränsdragningen mellan det brottsliga och det tillåtna i sådana fall kan vara otydlig. Socialutskottet noterar vidare att det enligt regeringen dock inte kan uteslutas att ett mer generellt tillämpningsområde kan bli aktuellt i framtiden. Socialutskottet instämmer med regeringen att en sådan fråga då behöver hanteras i särskild ordning.

När det gäller yrkandet om att regeringen bör återkomma med ett förslag om utreseförbud där kriterierna för riskbedömning enligt den föreslagna bestämmelsen tydliggörs vill socialutskottet påminna om att risknivån påtaglig risk gäller redan i dag för vård enligt både 2 och 3 §§ LVU. Regeringen anför att socialnämnderna och domstolarna således är vana vid att göra bedömningar kopplade till denna nivå, vilket regeringen menar kommer att underlätta för tillämpningen av utreseförbudet. Socialutskottet delar regeringens bedömning. Som regeringen påpekar tar riskbedömningen sikte på andra förhållanden än i 2 och 3 §§ LVU. I likhet med regeringen anser socialutskottet att ordningen

för riskbedömningen dock i övrigt kan förutses ske på samma sätt som vid tvångsvård enligt 2 eller 3 § LVU.

Sammanfattningsvis anser socialutskottet således att justitieutskottet bör tillstyrka propositionen i de delar som rör socialutskottets beredningsområde och avstyrka motionerna 2019/20:3588 (M) yrkande 2 och 2019/20:3560 (V) yrkandena 1 och 2.

Stockholm den 7 maj 2020

På socialutskottets vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Karin Enström (M), Maria Stockhaus (M), Cecilie Tenfjord Toftby (M), Maria Nilsson (L), Annelie Karlsson (S), Hans Ekström (S), Isak From (S), Lawen Redar (S), Leif Nysmed (S), Angelika Bengtsson (SD), Mikael Strandman (SD), Robert Stenkvist (SD), Larry Söder (KD) och Emma Hult (MP).

Avvikande meningar

1. Skäl för utreseförbud (M, SD, KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD), Karin Enström (M), Maria Stockhaus (M), Cecilie Tenfjord Toftby (M), Angelika Bengtsson (SD), Mikael Strandman (SD), Robert Stenkvist (SD) och Larry Söder (KD) anför:

Vi anser att det är positivt att regeringen föreslår ett utreseförbud som ska skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller att könsstympas. Utreseförbud och tillfälligt utreseförbud kommer enligt vår uppfattning att vara viktiga verktyg för att skydda barn som riskerar att föras utomlands för att ingå barnäktenskap eller könsstympas. Flera remissinstanser lyfter dock behovet av att utreseförbud kan behöva meddelas även för resor med andra syften än äktenskap och könsstympning. Det kan vara barn som riskerar att föras utomlands för omvändelseförsök på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet, uppfostringsresor eller barn som är på väg att föras till ett krigsområde eller till en miljö som bedöms som skadlig. För att verktyget utreseförbud och tillfälligt utreseförbud ska kunna vara effektivt för att skydda barn från att fara illa och utsättas för hedersrelaterad brottslighet påpekar flera remissinstanser att fler omständigheter bör utgöra skäl för att meddela utreseförbud. Vi delar denna bedömning och anser att det inte kan uteslutas att ett mer generellt tillämpningsområde kan bli nödvändigt. Vår uppfattning är därför att regeringen bör se över behovet av ett vidare tillämpningsområde utöver det som föreslås i propositionen för utreseförbud och tillfälligt utreseförbud.

Enligt vår mening bör justitieutskottet tillstyrka motion 2019/20:3588 (M) yrkande 2.

2. Kriterier för riskbedömning (V)

Karin Rågsjö (V) anför:

Jag är överlag positiv till regeringens förslag men har dock vissa invändningar i den del som handlar om ett utreseförbud. Jag delar regeringens bedömning att de barn som löper risk att föras utomlands för att giftas bort eller könsstympas behöver få ett bättre skydd än vad de har i dag. I likhet med Advokatsamfundet kan jag dock konstatera att ett utreseförbud är en mycket ingripande åtgärd mot det enskilda barnet. Enligt min mening är det därför av yttersta vikt att ett sådant förbud utformas och tillämpas med beaktande av legalitetsprincipen och förbudet mot diskriminering. Jag delar

Advokatsamfundets uppfattning att grunderna för ett utreseförbud måste tydliggöras, vilket kan ske i form av ett exemplifierande i förarbetena av vilka omständigheter som ska vara av relevans vid riskbedömningen. På detta sätt motverkas enligt min mening utrymmet för godtycklighet i rättstillämpningen, men också i exempelvis skolans, sjukvårdens och socialtjänstens arbete, där det annars finns risk för att individer kartläggs och bevakas på ett diskriminerande sätt. Jag anser att den riskbedömning som socialtjänst och domstol ska göra när det gäller ett eventuellt utreseförbud skiljer sig påtagligt från den riskbedömning som ska göras när det handlar om tvångsvård enligt LVU. Min uppfattning är därför att kriterierna för riskbedömning enligt den föreslagna bestämmelsen om utreseförbud bör tydliggöras ytterligare.

Sammanfattningsvis anser jag således att justitieutskottet bör avstyrka propositionen i den del som rör frågan om utreseförbud samt tillstyrka motion 2019/20:3560 (V) yrkandena 1 och 2.